

Plecarea în Statele Unite, Israel și Elveția a Eminenței Sale d-lui Șef rabin și a d-nei dr. Rosen

Dl. Max Fisher, președintele organizației centrale a evreilor americani „United Jewish Appeal” a adresat Eminenței Sale d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen invitația de a participa la sesiunea anuală a acestei organizații, ce se va ține la New York, în zilele de 7—10 decembrie a.c.

Eminența Sa va conferența în cadrul unui simpozion care va avea loc la 9 decembrie.

De asemenea, Eminența Sa va fi oaspetele de onoare la dineul anual al susnumitei organizații, ce va avea loc la 7 decembrie.

În același timp, d. dr. Z. Wahrhaftig, ministrul cultelor statului Israel, a adresat d-lui Șef rabin dr. M. Rosen invitația de a lua parte la lucrările comisiei de împărțire a celor 3100 suluri sfinte donate de Federația Comunităților Evreiești (M) către statul Israel și la ceremonia solemnă ce va avea loc cu acest prilej.

De asemenea, d. Șef rabin dr. Israel Brodie, președintele „Uniunii rabinilor ortodoksi din Europa” și d. M. Ioffe, vice-președintele lui „Heichal Shlomo” din Ierusalim, au invitat pe Șeful cultului mozaic din România să ia parte la lucrările Congresului mondial al sinagogilor askenaze și sefarde ce va avea loc la Ierusalim și să ia cuvântul la ședința solemnă de deschidere a acestei importante reuniuni iudaice mondiale.

Înșirșit, atît d. Sam Haber, noul vice-președinte executiv al organizației „American Joint Distribution Committee” din New York, cît și d. Horowitz, conducătorul secției europene a acestei organizații din Geneva, au invitat pe Eminența Sa să ia parte la o serie de discuții preliminare în legătură cu perspectivele bugetare pe anul 1968 în programul de colaborare al Joint-ului cu Federația Comunităților Evreiești (M) din România.

Spre a răspunde acestor invitații și a lua parte la aceste însemnate reuniuni și manifestări evreiești, Eminența Sa și d-na dr. Rosen au părăsit țara, pe calea aerului, în ziua de 23 noiembrie a.c.

La aeroportul Băneasa au venit spre a conduce pe d-na și d. Șef rabin dr. Moses Rosen, conducătorii F.C.E. (M) în frunte cu secretarul general Emil Sechter; ai Comunității evreilor din București în frunte cu președintele Daniel Segal; Martin Băluș, președintele secției administrative a F.C.E. (M) și vice-președintele Comunității evreilor din București; prim rabin I. Marilus, președinti ai templelor și sinagogilor din capitală, clerici și enoriași etc.

A fost de față d. I. Lungeanu, director în Departamentul Cultelor.

J.T.A. a împlinit 50 de ani

Agencia telegrafică evreiască de știri JTA a împlinit 50 de ani de activitate. Jubileul a fost consemnat de presa evreiască și internațională, care a ținut să sublinieze rolul acestui organism în informarea promptă și obiectivă a opiniei publice. O seamă de personalități din diferite țări au relevat, de asemenea, aportul JTA-ei la ceea ce constituie unul din dezideratele majore ale epocii noastre: apropierea între oameni și popoare, printr-o cit mai bună cunoaștere reciprocă. În mesajul trimis cu acest prilej, Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a subliniat rolul important al acestei instituții.

Buletinele JTA sînt mai mult decît o culegere de telegrame de presă; ele sînt o cronică succintă, plină de dramatism și tensiune, a vieții evreiești din ultima jumătate de secol. Ca un seismograf extrem de sensibil, ele au înregistrat și consemnat zi de zi vibrațiile colectivității evreiești, cutremurele catastrofale din epoca fascismului, renașterea obștilor din anii post-belici. Toate aceste momente esențiale în viața poporului nostru au fost înregistrate nu din afară, nu cu scrupulozitatea rece și impersonală a unui mecanic neutr, ci cu pasiunea, căldura și emoția ce ți-o dau conștiința istoriei și a unui destin comun.

Începîndu-și activitatea la Haga, către sfîrșitul anului 1917, JTA și-a strîmătat birourile la Londra, după terminarea primului război mondial. În atmosfera de mari iluzii și speranțe ce a caracterizat primii ani post-belici, agenția și-a extins continuu raza de acțiune, deschizînd birouri la Paris, Berlin, New-York, Ierusalim, Praga. Pulaștile vieții comunității evreiești erau receptate și transmise cu promptitudine de corespondenții speciali din marile centre din Europa, Asia, Australia și America.

Apoi a venit fascismul, războiul și groaznicul catarism care a nimicit a treia parte a

poporului nostru. Mari și înfloritoare comunități evreiești au fost nimicite cu o cruzime nemaicunoscută în istorie. O dată cu ele au fost nimicite așezăminte de cultură, presa și slujitorii ei. Activitatea JTA-ei s-a resimțit din greu de pe urma catastrofei.

După terminarea războiului, JTA a purces cu eroism să-și reorganizeze activitatea, conștient că informarea corectă și competentă a opiniei publice asupra tuturor aspectelor vieții evreiești este o îndatorire ce se înseamnă în contextul general al cunoașterii și apropierii dintre oameni și popoare. Agenția s-a străduit a-și lărgi neconținut arii de cuprindere, spre „a acoperi” — cum se spune în limbaj gazetăresc — nu numai marile comunități, ci și pe cele mai mici, risipite în lume. Această străduință a fost în mare parte încununată de succes: în ultimii ani, mai cu seamă, buletinele zilnice JTA sînt tot mai bogate, mai variate, mai interesante, oferind un veritabil caleidoscop al vieții evreiești contemporane. Acest lucru a fost, desigur, cu puțință numai în condițiile dezghețului ce-și face drum în viața internațională, a încetării războiului rece și a promovării unui spirit nou, constructiv, între state și popoare.

În ultimii ani, realitățile din România, viața comunității noastre, și-au găsit un loc tot mai important în buletinele JTA. Prin intermediul lor, presa internațională, opinia publică de pretutindeni, au putut lua cunoștință de înfăptuirile noastre, de felul în care, în condițiile deplinei libertăți garantate de Constituție și legile țării, o importantă colectivitate evreiască își duce existența. La rîndul său, grație buletinelor JTA, putem înfățișa cititorilor revistei noastre tabloul policrom al iudaismului contemporan.

Revista cultului mozaic se asociază bunelor urări adresate cu prilejul jubileului de 50 de ani, transmițînd conștientilor de la JTA un salut colegial.

Arhitectura și stilul sinagogii

În limba ebraică, „sinagogă” înseamnă adunare, „comunitate” — fiind corespunzător cuvîntului ebraic „kneset”. Mai tîrziu a căpătat sensul de locul unde se adună mulțimea, „beth ha-knesset”. Prin intermediul latin, cuvîntul *sinagogă* a trecut în germană, franceză, italiană, engleză și în celelalte limbi europene.

Aceasta, însă, nu este singura denumire pentru a indica o adunare de evrei în scop de rugăciune.

Astfel, evreii din regiunea balticilor și din cea slavă au adoptat cuvîntul latin „templu”; în timpurile moderne, acest termen s-a înlocuit și în sinul comunităților din Germania și America. În Evul Mediu, evreii germani au început a folosi cuvîntul „Schule” („școală”). Aceasta a derivat din cuvîntul latin „schola”, termen prin care evreii italieni denumeau comunitatea lor. Și astăzi, șul sau șil este cuvîntul obișnuit în idiş pentru sinagogă.

Nu se poate determina exact data cînd au apărut pentru prima dată sinagogile. În perioada pre-exilică, ele nu erau cunoscute. În timpul exilului babilonean, poporul obișnuia să se adune pentru rugăciune în casa unui profet, sau a altui conducător religios. Se pare că sinagoga a luat dezvoltare în primele secole ale perioadei post-exilice. În psalmul 74, care descrie probabil persecuția asiriană, (168—165 î.e.n.), se vorbește incendierea „tuturor locurilor de adunare cu Dumnezeu din toată țara”, ceea ce arată că în acea perioadă se găseau sinagogi pe întreg cuprinsul Țării sfinte.

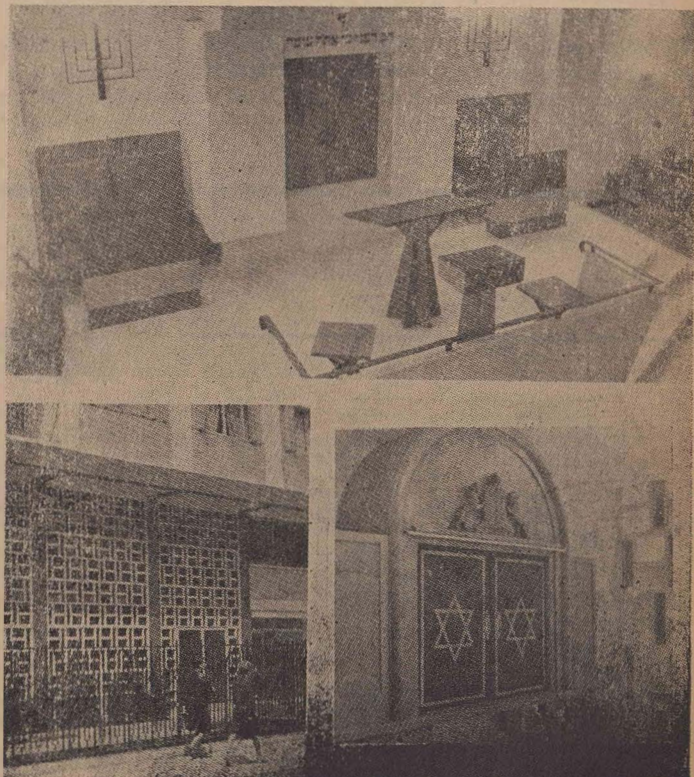
Cea mai veche atestare vine din Egipt, unde sinagoga de la Schedia a fost dedicată regelui Ptolemeu III și reginei Berenice. Alte inscripții din Egipt poartă dată. Este evident

că prin 250 î.e.n., comunitatea evreiască din această țară avea numeroase sinagogi. Evreii trebuie să fi început clădirea acestora la scurtă vreme după așezarea lor. În același fel s-au petrecut lucrurile și în peregrinările lor prin lume: în oricare colț al lumii se constituia o cit de mică obște evreiască, prima grijă era de a-și înghesba un lăcaș al Domnului.

Din considerente de igienă, sinagogile erau adesea clădite în apropierea unei surse de apă, deși legea mozaică nu recomandă în mod expres acest lucru. Adesea, ele erau situate în afara orașului; căci nici vechii romani, nici perșii nu tolerau practicarea altor culte religioase în interiorul orașelor lor. În evul mediu sinagogile erau situate în interiorul cartierului evreiesc. De multe ori, sinagoga, școala, baia rituală și alte așezăminte de cult erau concentrate în incinta aceleiași curți. În unele ghetouri, sinagogile se înșirau una lângă alta: exemplul cel mai vestit este poate cel al Romei, unde stau alăturate cinci sinagogi.

Arhitectura sinagogilor din antichitate reprezintă un capitol ce mai urmează a fi studiat de specialiști. Săpături arheologice recente au scos la iveală vestigii de sinagogi în peste 40 de locuri diferite în Galileea, Samaria, Iudeea și Transiordania. Aceste sinagogi, datînd din secolele I—III, erau alcătuite dintr-o încăpere principală — locul de rugăciune, la care erau atașate mai multe anticamere.

Sinagogile din secolul al III-lea sînt în formă de basilică cu trei secțiuni. De obicei, se afla un porțic deasupra fațadei, un vestibul și,

Interiorul și fațada unei sinagogi moderne din Franța

(Continuare în pag. IV-a)

150 de ani de la nașterea lui HEINRICH GRAETZ

A scris treisprezece volume de câte cinci sute de pagini fiecare nu este o treabă ușoară. A fi publicat aceste volume în limbile germană, engleză, franceză, ebraică, rusă și idiș, a fi retipărite în cel puțin zece ediții, precum și în mai multe ediții populare, iată atâtea aspecte remarcabile în cariera oricărui scriitor. Și mai remarcabile apar toate acestea dacă se are în vedere că ele s-au produs în domeniul istoriei evreiești, într-o vreme când istoriografia iudaică modernă se afla la începuturile ei.

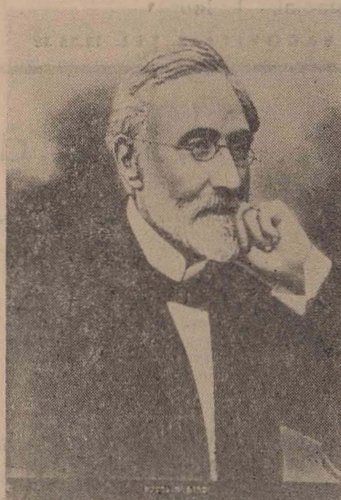
Aceasta este marea realizare a vestitului profesor Heinrich Graetz, de la nașterea căruia s-au împlinit recent 150 de ani.

Fiu al unui măcelar dintr-un orașel polonez de la granița Prusiei, a primit educația tradițională — mai întâi într-un *heder* iar apoi la *iesiva* din Wollstein. Apreciind aptitudinile acestui tânăr, conducătorul *iesivei*, rabinul Munk l-a îndrumat și spre învățământul laic.

Graetz avea o capacitate extraordinară pentru învățatură, cu mari posibilități de aprofundare și memorizare. La vârsta de 17 ani a învățat singur franceza și latina din textele clasicilor și s-a entuziasmat pentru istoria naturală.

Paralel cu studiile laice, el continuă să învețe la *iesiva*, descoperind scrierile lui rabi Samson Rafael Hirsch, care aplica iudaismului ortodox prestigiul și autoritatea învățământului modern. Graetz deveni unul din adepții săi cei mai zeloși și plecă să locuiască chiar în casa acestuia din Oldenburg, în calitate de asistent rabinic; în această perioadă, el învață, tot singur, greaca. Trei ani mai târziu pleacă la Breslau, pentru a primi un titlu universitar. Comunitatea din acest oraș era pe atunci scindată într-o acerbă controversă între iudaismul tradițional și cel reformist. Graetz alege pe cel tradițional.

Obținut titlul după care venise și apoi fu invitat să accepte postul de rabin al comunității din Gleiwitz. Răspunderea ce-i incumbă unui păstor spiritual îl copleșește. Când se urcă la amvon pentru rugăciunea de Kol Nidre, el ezită și fu incapabil să conti-

nue. Spuse: Din toate pozițiile, sînt cel mai puțin indicat pentru cea de rabin; în orice caz, îmi lipsește forța, prestația necesară. Iar cunoștințele mele sînt mult în deficit, numai voința mea este puternică, energică. Dacă serviciul divin poate fi oficiat de astfel de persoană, atunci sînt gata s-o fac, cu trup și suflet !"

Curînd Graetz părăsește amvonul rabinic dedicîndu-se catedrei. În anul 1853, a fost numit conferențiar la seminarul teologic evreiesc din Breslau. În același an el publică primul din cele treisprezece volume ale sale din istoria evreilor, „Istoria evreilor de la prăbușirea statului iudeu pînă la completarea Talmudului”.

De atunci și pînă la moartea sa, a lucrat neconștient. Se scula la cinci dimineața și lucra la masa de scris pînă la nouă, cînd se ducea la seminar, spre a predă studenților. După care se întorcea la masa de lucru, unde rămînea pînă noaptea târziu.

Foarte scrupulos, revenea de nenumărate ori asupra textului, aducîndu-i neconștient îmbunătățiri.

A fost mai mult decît un istoric. A fost un colaborator de seamă și în cele din urmă editor al vestitei reviste „Monatschrift”, publicația lunară asu-

pra istoriei și științei iudaice, care timp de mai mulți ani a exercitat o puternică influență asupra gândirii religioase evreiești.

A fost de asemenea un erudit al Bibliei, ultimii douăzeci de ani ai vieții consacrindu-i în mare măsură studiului atent al textelor sfinte. Ultima lucrare pe care a văzut-o ieșind de sub tipar a fost un prospect pentru retipărirea Bibliei în ebraică, ediție corectată și adnotată, după criteriile științei moderne.

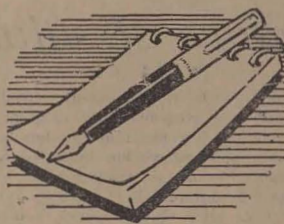
În anul 1869, Universitatea din Breslau l-a chemat la conducerea unei catedre de specialitate, recunoscînd astfel și pe această cale vasta sa erudiție. Graetz a fost primul dintre istoricii evrei moderni care a știut să prezinte imensul material științific legat de trecutul poporului într-o formă atrăgătoare, în cărți citite cu interes și plăcere de cercuri largi.

Graetz a abordat trecutul evreiesc ca un tot unitar, al unui întreg popor, cu un destin, tradiție și concepție comune, în ciuda dispersării sale în atîtea țări și continente. Pentru a scrie această istorie, el a utilizat o mare varietate de izvoare, atît evreiești, cit și neevreiești. A fost printre primii care au arătat că lucrări cum e Talmudul nu sînt numai izvoare de inspirație religioasă, ci au și o valoare istorică. Aceasta a fost concepția care stă la baza operei sale istorice și care i-a dat o caracteristică deosebită.

Opera lui Graetz prezintă și laturi negative. Este prea subiectivă, adesea inexactă în privința anumitor detalii, plină cu completări din imaginație. El acordă prea mare încredere laturei pur literare. Fundalul social e neglijat.

Aceste lipsuri și omisiuni sînt explicabile și aproape inevitabile dacă avem în vedere perioada și condițiile grele, de pionierat, în care primul nostru istoric modern și-a redactat opera.

Graetz a murit în anul 1891 și a fost înmormîntat la cimitirul evreiesc din Breslau.

LUCRĂRI DE EXTINDERE A TEATRULUI NAȚIONAL DIN IAȘI

La Iași au început lucrările de extindere a Teatrului Național „Vasile Alecsandri” — clădire în care își desfășoară activitatea și Opera de Stat. Anexa, care va fi construită în același stil arhitectonic cu vechea construcție și cu care va face corp comun, cuprinde o scenă cu fosă pentru orchestră, săli pentru repetiții, magazine pentru decoruri, de timpărie, pictură, croitorie, mobilier și costume, atelier sculptură, butaforie, mode etc.

PETROLIERUL „OLTENIA” ÎN PRIMA CURSĂ

De la bordul celei mai tinere nave românești — petrolierul „Oltenia” de 36.000 tone, construit în Japonia, a fost primită o radiogramă. „Am terminat recepția — se spune în mesaj — și am abordat, pe cel mai înalt catarg, drapelul patriei, plecînd în prima călătorie de producție spre golful Persic. De aici vom încărca produse petrolifere pentru continentul nostru”.

În Japonia se află în construcție încă o navă de acest fel pentru România — „Argeș” — care urmează a fi dată în exploatare în primul trimestru al anului viitor.

UN NOU OBIECTIV INDUSTRIAL

Zona industrială Găvana din Pitești se va îmbogăți cu un nou obiectiv ce se construiește aici: o fabrică de articole tehnice din cauciuc, cu o capacitate anuală de 22.000 tone produse necesare industriilor extractivă, siderurgică, constructoare de mașini, chimică și petrolieră. Între articolele ce urmează a se realiza aici enumerăm: benzi transportoare de mare rezistență pentru furnale și cariere, garnituri presate și profilate pentru autoturisme, locomotive Diesel și electrice, pentru foraje de mare adîncime. Valoarea investiției fabricii se ridică la sute de milioane lei. Durata de construcție este de 63 de luni, iar cea de recuperare a investiției de 6 ani și 5 luni.

TĂLMĂCITORI AI LUI BAUDELAIRE

Cu prilejul centenarului morții lui Baudelaire, în Editura pentru literatură universală a apărut o ediție în versiune românească a operei marelui poet francez.

Traducerile din Baudelaire au tradiție la noi. În lista tipăriturilor baudeleriene se înscriu și tălmăcirile făcute de Alexandru Westfried: „Charles Baudelaire, Fleurs du mal”. Tălmăcirii de A. Westfried, cu o prefață de Tudor Argezei. Editura „Lucafașul”. S. A. București — 1932 (20 de piese).

Unul din traducătorii integrali ai lui Baudelaire este Tudor Bog-

dan, care în volumul apărut sub îngrijirea lui Geo Dumitrescu este prezent cu 30 de versiuni.

Dintre poeții contemporani au mai contribuit cu traduceri la popularizarea operei poetice a lui Baudelaire B. Fundoianu („Don Juan în infern”), Maria Bănuș și Nina Cas-sian.

KOGALNICEANU ȘI DOBROGEANU-GHEREA

Deosebit de activ în sprijinirea culturii și a exponenților ei — l-a ajutat pe pictorul Grigorescu să obțină o burșă la Paris și a susținut inițiativa parlamentară pentru aju-

torarea marelui poet Mihai Eminescu — Mihail Kogălniceanu a sprijinit împămîntirea lui Const. Dobrogeanu-Gherea.

La 12 mai 1890, marele bărbat de stat spunea de la tribuna Camerei: „Am avut în gândul meu o împămîntire, împămîntirea celui mare critic care onorează literatura română, a d-lui Ion (corect Const.) Gherea, pe care doresc din toată inima să-l văd în posesia drepturilor de cetățean român”. (Mihail Kogălniceanu: Texte social-politice alese, pg. 78 și pg. 376).

Adunarea deputaților a primit cu aplauze intervenția lui Mihail Kogălniceanu în favoarea lui Const. Dobrogeanu-Gherea.

TOT DIN CARTEA EROILOR

În nr. 171 al revistei am scris despre cîțiva dintre combatanții evrei din primul război mondial. Lista e departe de a fi epuizată, ea e susceptibilă a fi completată.

Astfel, dl. ing. Lemel Iancu, autor de cărți tehnice, azi pensionar, a fost decorat cu „Virtutea Militară de război, clasa 11-a”, „pentru bravura și destoinicia cu care și-a condus secția sub focul viu al inamicului ce încadra bateria, în luptele de pe dealul Seciului, în iulie 1917”.

Alt combatant în viață este d. B. Magder, avocat pensionar. D-sa a fost decorat cu „Steaua României” cu spade, în gradul de cavalier, cu panglică de Virtute Militară, fiind citat în comunicatul oficial nr. 1811/1917, pentru bravura cu care și-a condus unitatea în luptele de pe Valea Uzului, din Muntenia și în luptele de la Pralea, din 1917, unde a atacat un avanspost inamic.

Aceiași decorație au primit-o Max Natan din Birlad și plutonierul aviator Leon Leibovici, pentru curajul cu care s-a angajat, la 19 august 1917, într-o luptă aeriană cu un avion inamic.

Cornet

Premiile „Rav Kook”

Premiul Rav Kook (după numele unui dintre cei mai de seamă sefi rabini pe care i-a avut Țara sfântă în epoca noastră) se acordă anual celor ce și-au consacrat activitatea aprofundării studiilor biblice.

Anul acesta, înaltul premiu a fost acordat rabinului Moșe Herschler din Ierusalim, rabinului Pinchas Kahati și lui Catriel Fischel Tecuresch, toți trei erudiți în domeniul talmudului.

Rabinul Moșe Herschler a primit Premiul Kook pentru ansamblul operei sale, de 10 volume, dintre care ultimul este un amplu comentariu consacrat vieții și operei lui rabin Iona Hahasid din Geronda, (secolul al XIII-lea). Importanța operei lui M. Herschler este dublă. În primul rând, ea pune în lumină o parte importantă din lucrările învățaților din timpurile vechi, lucrări păstrate până acum în manuscris. În al doilea rând, fiecare carte publicată cuprinde nu numai textul original, ci și note și comentarii de valoare.

După cum am spus, ultima dintre cărțile rabinului Herschler este consacrată lui Iona Hahasid din Geronda, un mare erudit, contemporan cu Rambam, cu care a fost în strinse legături.

Al doilea laureat, rabinul Pinchas Kahati, a primit premiul pentru lucrarea „Mișna-iot Mebuarot”, o culegere de texte antologice din scrierile lui Rași, Rambam, Menahem Hameiri și ale altor erudiți ai talmudului. Fiecare text este însoțit de comentariile autorului. Prin ele, rabinul Kahati a reușit să realizeze o sinteză fericită între cele două metode și anume între cea a școlii rabinice franceze și cea a rabinilor spanioli, din evul mediu.

Lucrarea celui de al treilea laureat, Catriel Fischel Tecuresch, „Keter Efraim”, este consacrată unității dintre învățătură mozaică orală și cea scrisă.

meridiane

Salvați în ultima clipă!

Odiseea unor supraviețuitori ai persecuțiilor naziste

S-a vorbit și s-a scris mult despre martiriul populației evreiești din Europa ocupată vremelnice de naști. Și, totuși, tema e departe de a fi epuizată. Căci suferința a avut mii și mii de chipuri, aproape fiecare familie a urcat în felul ei pe drumul calvarului. Iată de ce este salutară tendința de a aduna, a înregistra și consemna mărturiile supraviețuitorilor despre experiența trăită de fiecare în parte în anii teribili. Pentru că nimic nu trebuie să se piardă, totul trebuie făcut cunoscut, atât actualei generații, cât și generațiilor viitoare, căci demascarea fascismului înseamnă imunitatea omenirii față de acest flagel.

Recent, postul de radio elvețian a difuzat relatarea unei victime a nazismului, Gertrud Isolani, al cărui text îl reproducem în cele ce urmează.

Era la câteva zile după cea dintâi deportare a evreilor din Franța, în acele teribile zile de august ale anului 1942, când noi trei — soțul meu Abraham, în vîrstă de 65 de ani, fiica noastră de 20 de ani și eu — am fugit din orașul N. situat în Pirinei și am pornit în pribegie. Știam numai că trebuie să fugim și să ajungem în „țara mult dorită”, Elveția, pe care o căutam „din tot sufletul”, dar nu aveam nici cea mai vagă idee dacă și cum o vom găsi. Prieteni buni ne-au procurat documente false; m-a afectat nespus necesitatea de a adopta un alt nume în locul identității mele franceze, iar pe copilul meu, pe care-l crescusem din totdeauna în spiritul dragostei pentru adevăr, să-l pregătesc cu grijă de a trece drept o tinăra alsaciană.

Ne-am îndreptat mai întâi spre Lyon, dar nu îndrăznirăm să poposim la vreun hotel, căci zilnic, pe la orele cinci dimineața, se efectuau razii după evrei prin hotelurile orașului. Împreună cu alți tovarăși de suferință, am înnoptat în sinagogă, am dormit pe dușumeaua de piatră de acolo. Tot acolo am luat și mesele noastre sărăcăcioase. Zbirii poliției cercetau întreg cartierul vinînd evrei, iar cei găsiți erau deportați; casele Domnului, însă, nu îndrăzniseră încă să le încalce. La câteva zile după plecarea noastră din Lyon, am aflat din ziare că poliștiștii nu mai căutau cînd era vorba de profanarea locurilor sfinte. În urma unei singure razii, mai multe sute de refugiați au fost ridicați de acolo și deportați.

Într-o după amiază calmă de duminică, pe cînd ne aflam în piața Bellecour și examinam cu atenție niște timbre poștale, ne ajunse la urechi vestea tragicului destin al prietenilor noștri ce fuseseră deportați. De aceea, nici nu observaserăm că piața fusese înconjurată de poliștiști și că se efectua o razie. Cînd mi-am dat seama, m-a îngrozit chipul îngălbinit de spaimă al soțului meu. Fiica mea dispăruse.

Deoarece în urma unui șoc nervos pe care l-a suferit în 1940 la Camp de Gurs, Iudith devenise amnezică, actele ei de identitate le păstram la mine. Cu toate asigurările că actele se află la mama ei, a fost ridicată.

Înebunită de groază, dădeam țircioale locului unde staționa mașina poliției. În jurul ei se aflau vreo douăzeci de jandarmi; se dăduse tocmai semnalul de plecare. Cum am putut să străbat prin cordonul gros al poliștiștilor, cum am putut, datorită curajului pe care îl dădusem, să găsească cuvintele cele mai potrivite pentru a-l îndupleca pe jandarm să deschidă ușa de fier a mașinei, în ultimul moment, și să smulg de acolo pe

fiica mea, toate acestea n-aș mai putea să le redau astăzi! Știu doar că l-am tras pe sfoară pe unul din poliștiști, cerîndu-i socoteală cum de îndrăznește să arsteze o bună patrioată franceză și că eu, cutremurată de spaimă — i-am întins legitimația falsă a fiicei mele. Legitimația trecu din mîna în mîna, pe la vreo doisprezece poliștiști. Simțeam cum mi se taie răsufarea văzîndu-i cum examinează lung și cu atenție fotografia de pe pașaport. În cele din urmă au spus: „În regulă, cărați-vă!”

Lyon ne îngrozise. Cîrînd după aceea am plecat însoțiți de un „paznic” serios, care ne-a promis să ne ducă în Elveția. În realitate ca atîția dintre prietenii noștri, încăpusem pe mîna unui nemernic. De îndată ce am prefăcut ultimele noastre obiecte de valoare în bani, pe care i-am dat însoțitorului nostru, acesta ne părăsi, scara, către orele zece, într-un orașel francez de la poalele munților Jura. Pe atunci, pentru fiecare cap de evreu se fixase un premiu de 6000 franci francezi. Vă puteți imagina cît era de căutat și ce mult se practica traficul de carne vie în localitățile de frontieră de către toate organele poliției. Abec ne părăsise însoțitorul nostru, că ne pomeneirăm în fața a doi jandarmi, care ne luară actele false, voind să ne ducă la comisariat. Salvarea noastră a fost de data aceasta o mașină care circula pe șosea și care fu controlată de cei doi poliștiști. Făcuseră o captură bună, o afacere de bursă neagră. În timp ce poliștiștii cercetau mașina, noi am putut, la adăpostul nopții care se lăsa, să ne facem nevăzuți, de data aceasta înșă fără documente.

O răă mai tirziu dădurăm iar de poliție. Ne-am ascuns în dosul scării unei ulicioare, dar Abraham se adresă unei perechi care trecea la braț, interesîndu-se de localitatea unde ne aflam și de punctul cel mai apropiat de granița elvețiană.

De la primele cuvinte, tinărul lăsă brațul fetei și se apropiase de locul unde ne ascundeam. Ne arătă înșina de pe reverul hainei: era de la poliția secretă. Insistențele și rugile mele fierbinți nu ajutară la nimic. — „Lasă comedia, madame și mări la comisariat!”

În timp ce noi trei îl urmăam pe polițai prin străzile cufundate în întuneric, creierul meu lucra febril. Gîndul mi se agăța de singura posibilitate: el, polițistul, era singur iar noi eram trei. Soțul meu mergea cu polițistul ceva mai repede, înaintea. Noi, femeile, extenuate, ne țiram încet și greoi, în urma lor. Privirea mi se agăța, prin întuneric, de fiecare casă, căutînd, desperată, un mijloc de evadare.

Soțul meu și cu polițistul ajunseseră aproape de firma roșie care indica sediul comisariatului. În acea clipă, o apuca pe Iudith, o trase îndărăt și o împinse într-un gang al unei case, a cărei ușă era deschisă. Urcărăm scara, năvălirăm într-o cameră deschisă, smulsei cheia din broască, încuindu-ne în camera întunecoasă. Cînd ne-am obișnuit cu întunerecul și am început să disting obiectele înconjurătoare, mi-am dat seama că ne aflam într-o cămară cu mere și sticle cu vin.

Între timp, polițistul lăsă pe dragul meu Abraham sub pază și înjurînd, trimise cîteva jandarmi să caute prin toate casele pe cele

două evreice care i-au scăpat. Pe cînd scoțeau prin casa în care eram ascunse și trecură pe lîngă cămara noastră, într-un efort supraomnesc ne-am ținut răsufarea. Din fericire, locatarii imobilului nu observaseră cînd ne-am strecurat în casă, așa că putură să-i asigure pe jandarmi, în mod categoric, că cele două femei nu erau ascunse acolo.

Cu cît trecea timpul și dimineața se apropia, dorința noastră de a scăpa din această casă devenea tot mai imperioasă. Trebuia cu orice preț să fugim, înainte ca urmăritorii să dea de urma noastră. Pe la ora cinci îndrăznii să deschid ușa magaziei, ne avertăram pe scară și am bătut la ușa unei încăperi luminate. Cîrînd locatarii se adunară în jurul nostru, aducîndu-ne cafea, pine, mere, cozonac și ciocolată. Cu toții se întrecău să ne scape de urmărire, dar nu era timp de pierdut. Unul dintre locatari, fiul fostului primar socialist al orașului, se oferă să ne ascundă în munți, pînă ne va găsi o gazdă sigură. Am respirat ușurate cînd ne-am îndepărtat de amenințătorul comisariat de poliție și ne-am avîntat pe drumul de piatră al muntelui Jura, în pădure. La marginea pădurii, salvatorul nostru avea o grădiniță de zarzavat, unde ne instală pe la ora șase, într-o dimineață neguroasă de octombrie. O familie de muncitori, cu cinci copii, ne luă în primire, adăpostindu-ne în căsuța lor de două odăițe sărăcăcioase.

GAZDELE ne-au ținut timp de o săptămînă, ascunzîndu-ne cu riscul vieții, căci poliția locală căuta de zor pe cele două evreice dispărute. Salvatorul nostru ne vizita pe ascuns, căci poliția îl urmărea și pe el, aducîndu-ne vesti de la soțul meu, căruia, printr-un om de încredere, reușise să-i transmită în celula închisorii scrisori și alimente.

La interogatoriu, soțul meu a știut să reziste, fără a divulga misterul fugii noastre și numele falsificatorului pașapoartelor. După cîteva zile el fu pus în libertate și trimis la prefectura cea mai apropiată pentru reglementarea actelor sale. Aici ne-am regăsit toți trei, după o încercare neizbutită din partea mea și a fiicei mele, de a trece granița spre Elveția.

În orașul de prefecură Lons-Le-Saunier am trăit cîteva zile sub paza unui comisar special, care ne îndemna mereu la fugă. În seara zilei de 8 noiembrie 1942, secretara prefecturii m-a anunțat să mă prezint la Prefecură, pentru o chestiune importantă. Funcționara avea informații precise că în zilele următoare nemții vor ocupa întreaga Franță. Ne sfătui să facem tot posibilul și s-o ștergem căci prefectul nu ne mai poate apăra. Aceași funcționară ne puse la dispoziție o călăușă pînă la punctul de frontieră. În felul acesta încercăm pentru a treia oară să ne cătărăm pe căările străvechi ale munților Jura, căci drumurile și șoselele erau înțesate de jandarmi, de agenți ai poliției secrete, funcționari vamali și de alte personaje temute.

După multe ore epuizante de cătărare prin munți, sleiți de puteri, dar fericiti, am ajuns pe pămîntul elvețic. Căsuța a cărei lumină am zărit-o încă din pădure nu era o Fata Morgana, ci sediul vămii elvețiene. Minute întregi am tremurat de teamă de a nu fi înțorși de la graniță și predați urmăritorilor, așa cum, din nefericire, s-a întîmplat multora dintre curajoșii noștri tovarăși. Dar funcționarii vamali au respectat părul argintiu al lui Abraham. Scrisorile de recomandare de la cunoscuta personalitate elvețienă, pe care le aveam ascunse asupra noastră, făcură restul. Ne aflam în mîrinmoasa Elveție și ne odihneam, spre uimirea noastră, în paturi de hotel cu așternut alb ca zăpada. Nimeni nu-și poate imagina ce înseamnă un pat omenesc după ce luni și luni de zile ai zăcut pe saci de paie, dușumele, scînduri.

Dar miracolul salvării noastre a fost și mai mare decît ne-am fi așteptat. Cînd ne-am trezit în dimineața următoare, în paturile noastre și am privit pe fereastră, am zărit dincolo de granița franco-elvețiană oficială vamal francez. Nu ne venea a crede ochilor: în locul steagului francez flăcăia acolo steagul crucii înșirigate — iar soldații germani făceau paza la graniță. Abec în trenul spre Lausanne am aflat vestea îngrozitoare că în ajun, după ce noi trecuserăm frontiera, nemții au ocupat întreaga Franță.

Reînnoiți din vreme abonamentul pe anul 1968, pentru a vă asigura primirea în continuare a revistei noastre.

Prețul unui abonament este

lei 24 pe an

lei 12 pe 6 luni

Expediați banii prin mandat poștal pe adresa:
Federația Comunităților Evreiești, București, str. Dimitrie Racoviță, 8.

Tablouri din cuvinte

Profetu Ieremia

tabloul de
Isac Sofer

În istoria culturii evreiești, un loc însemnat ocupă scrierile de suluri sfinte, de tefilim și mezuzot.

Unii din aceștia — cunoscuți sub numele de *soiferi* — au fost adevărați artiști ai slovei, dublați prin înclinațiile lor artistice-plastice, de însușirile unor talentați ilustratori. Mulți au rămas cunoscuți cu numele profesiei lor, uitându-li-se numele de familie.

În arta figurativă a cuvintului, *soiferii* din România ne-au dat opere de artă grafică în adevărată accepție a cuvintului, prin frumusețea slovelor, a inițialelor și a arabescurilor. Mulți dintre ei au excelat în transcrierea artistică a cărților de Hagada, *soiferul* fiind și un grafician, ilustrator al acestor cărți. Dintre acestea, cea mai celebră este Hagada de la Sarajevo, monument de grafică ilustrată evreiască.

Un domeniu în care graficienii din România au excelat este ceea ce am numi grafica miniaturală, *micrografia*, gen se pare specific evreiesc, inspirat în mare parte de teme religioase.

Printre cei care au lăsat cele mai reușite piese de grafică miniaturală amintim pe Isac Sofer din Darabani și B. Reiss. Unele din lucrările lor fac parte din colecția arhivei documentare a F.C.E. (M).

În afară de transcrieri de Tora și de Mezuzot, B. Reiss a realizat din litere ebraice minuscule desene de profetei și de scene biblice, cel mai interesant fiind tabloul reprezentând scena din Cartea Regilor cunoscută sub denumirea de „Judecata lui Solomon”.

Tabloul îl înfățișează pe Solomon pe tron, în dreapta sa pe cei doi miniștri, Binahu și Iehosafat, lângă care stă călăul cu sabia, și alături, copilul cel viu. La stînga regelui se află scribul, iar la picioarele sale, cele două femei (mama adevărată și cea falsă) și copilul ce formează obiectul disputei.

Textele ebraice reproduc în litere miniaturale „Cîntarea Cîntărilor” începe din vîrfurile coroanei de pe capul lui Solomon pînă la piciorul lui. În continuare este reproducă cartea „Eclesiastul”, care se termină la piciorul scribului, restul reproducînd cartea „Pildele lui Solomon”, împreună cu capitolul 3 din Cartea Regilor, în care se povestește judecata.

Isac Sofer și-a însușit arta de micrograf, făcînd transcrieri de Tora și de mezuzot. Ochiul lui avea o ascuțire extraordinară: la fel de neobișnuită era și îndemînarea-i: pe un singur bob de grîu el a scris 120-200 de litere în limba ebraică. Literele sînt ușor de descifrat chiar cu ochiul liber.

O operă remarcabilă a lui Isac Sofer este un tablou reprezentînd pe profetul Ieremia, alcătuit din slove minuscule ebraice, cuprinzînd cartea profetului Ieremia, întreaga carte „Plîngerile lui Ieremia” și „Tionidele” lui Iehuda Halevi. Cartea „Ieremia” începe la capătul degetului mic al mîinii drepte, „Plîngerile lui Ieremia” la creștet și „Tionidele”, sub brîul cu care e încins profetul.

Același Isac Sofer este autorul portretului, tot din litere ebraice, al lui Moses Gaster. Portretul din litere ebraice și române concentrează în limitele unei cărți poștale obișnuite, de la creștet pînă la frunte și de la umărul drept pînă la brîu, capitolul 1—15 din Psalmi în caractere ebraice, și de la frunte în jos, inclusiv brațul stîng, aceleași capitole din Psalmi în limba engleză și în caractere romane.

Caligraful I. Sofer își trece, în partea dreaptă, în dreptul brațului drept, numele în litere latine și orașul unde se afla atunci, — Paris.

În afară de lucrările de micrografie, ne-a dat piese grafice de o frumoasă execuție. Una din ele este o felicitare de ziua onomastică a lui Mihail Sturza Vodă, în versuri ebraice, caligrafiată pe o hîrtie aleasă, cu chenar aurit și cu litere ebraice de tipar.

În afară de piesele de micrografie executate de caligrafi evrei din România, arhiva noastră documentară posedă și cîteva exemplare în original executate de *soiferi* cu origine neprecizată cum sînt *soiferii* Levi Rabonovici și Natanael Hazan. Primul este autorul unui tablou reprezentînd un vultur cu aripile desfăcute stînd pe ramura unui copac. Textul, scris în caractere Rași, reproduce cele cinci cărți ale lui Moise, iar aripa dreaptă a vulturului e alcătuită din textul „Cîntării Cîntărilor”. Două din ramurile copacului sînt formate din textele „Cărtii Esteri” și din „Plîngerile lui Ieremia”. În sfîrșit chenarul, foarte fin, al tabloului e alcătuit din cartea „Eclesiastul”.

SOLOMON SAVIN

Arhitectura și stilul sinagogii

(Urmare din pag. 1-a)

uneori, încăperi alăturate. În unele se pot vedea urmele unei galerii, care servea, cu siguranță, secțiunii femeilor. Regula potrivit căreia sinagoga trebuia să aibă fața către Ierusalim determina și aranjarea interioară. De-alungul pereților, cu excepția porțiunii dinspre Ierusalim, erau bănci de piatră pentru cei ce se rugau. La sinagogile mai vechi, fațada este în partea dinspre răsărit, avînd de obicei trei intrări (ca în Capernaum, Keraze și Arbel). Chivotul sfînt era la început un altar portabil ce era adus în sala de rugăciune de cîte ori era nevoie. Ulterior a fost instalat în sala principală, la peretele dinspre răsărit.

Prin secolele al V-lea și al VI-lea are loc o schimbare a stilului arhitecturii sinagogale. Forma de basilică este menținută, însă fațada și cele trei intrări nu mai sînt plasate la răsărit, ci în direcția opusă. În schimb, în interior, la peretele răsăritean, se construiește o nișă semicirculară sau dreptunghiulară, în care se păstrează chivotul sfînt. Almemorul (platforma pentru citit) apare către sfîrșitul secolului al VI-lea.

Decorarea acestor sinagogi include diferite motive ornamentale, ca desene de plante și animale. Există și alte motive, ca „Scutul lui David” (Magen David), sigiliul lui Solomon, zodiacul, avînd o semnificație astrală, în timp ce unele motive au caracter pur religios, ca chivotul legii, șofarul, lulabul sau etrogul. În secolul al V-lea, evreii au început să decoreze sinagogile cu mozaicuri; tot cam pe atunci apar motive biblice, ca Daniel în groapa leilor, sacrificiul lui Ithak sau poporul.

O sursă importantă de documentare cu privire la arhitectura sinagogilor antice o constituie sinagoga din Beth Alfa, din secolul al VI-lea, descoperită cu prilejul unor săpături arheologice.

Întreaga sală de rugăciune, încăperile alăturate, vestibulul și curtea sinagogii sînt pavate cu mozaicuri. Deosebit de interesantă este ornamentația naosului central. Deasupra intrării principale sînt două inscripții, una

în grecește, alta în arameică. Prima indică uumele celor doi meșteri, Marianul și fiul său Hanina, care au executat mozaicul. Inscriptia arameică denotă că lucrarea a fost executată în timpul „împăratului Justinus”, probabil Justinian I (517—528). Pereții sînt împodobiți cu fresce reprezentînd sacrificarea lui Ithak, apoi una cu semnele zodiacului avînd cadrul solar în mijloc și figuri reprezentînd cele patru anotimpuri, pe margini. În sanctuar este pictat chivotul legii. De o parte și de alta se află cîte un candelabru cu șapte brațe, un sofar și un lulav.

În general, nu se poate vorbi de un stil unitar, arhitectura sinagogilor purtînd amprenta țării și secolului respectiv. Astfel, sinagoga din Alexandria era în formă de basilică; templele europene din evul mediu au fost clădite în stilurile roman și gotic; primele temple din Toledo relevă influența maurică și bizantină etc.

Sala de rugăciune trebuia să fie prevăzută cu ferestre, de regulă se afla puțin mai jos de vestibul (ca în vechea sinagogă de la Berlin), sau amvonul era ceva mai jos ca în Altneschul din Praga). Preferințele elenistice în artă cereau ca podcaua să fie pardosită cu mozaicuri. În Babilonia, dusemeaua era din lemn.

În timpurile vechi, femeile nu veneau în număr mare în sinagogile orientale; acele care veneau se rugau în aceeași cameră cu bărbații. Ulterior, învățații babilonieni au introdus obiceiul de a se atribui locuri diferite bărbaților și femeilor, dar în Talmud nu se prevede o galerie separată pentru femei.

În sinagogile antice, singurul mobilier interior era un altar pentru sulurile sfinte, numit *uva* („dulap”), cu vîntul biblie pentru arca lui Noe, sau *aran hakodesh* („arca sfîntă”). Vechile sinagogi orientale nu aveau sanctuar; dar cele mai vechi sinagogi române și germane aveau o nișă în peretele dinspre răsărit, pentru păstrarea sulurilor.

Pentru citirea Torei, s-a introdus mai tîrziu o platformă ridicată, Bama (Bimă) sau amvon. Acesta era, uneori, locul unde stătea cititorul și conducea obștea în rugăciune. Ulterior, amvonul și altarul au fost despărțite. În comunitățile din Germania și Polonia era obiceiul ca pîpuțul cantorului să fie înspire răsărit, iar amvonul în centru.

În sinagogile mai vechi erau puține locuri pentru sedere; oamenii stăteau pe dușumea, așa cum e și astăzi obiceiul în orient. Treptat, s-au introdus bănci, ba chiar scaune pentru persoane distins, în special pentru rabini. Cînd cărțile de rugăciune au devenit ceva obișnuit, s-au introdus pupitre.

Ca motive decorative ale sinagogii, a devenit ceva tradițional reprezentarea Tabloulor Legii (de obicei deasupra arcei). Ner Tamid sau lampa veșnică, ce arde în fața arcei și două candelabre, reminescente a candelabruului din Templul din Ierusalim. În sinagogile ortodoxe, numărul brațelor candelabruului este totdeauna mai mare sau mai mic de șapte, pentru a nu fi o reproducere prea fidelă a candelabruului Templului.

Sinagogile au fost constituite, de regulă, de comunități, printr-o contribuție specială a membrilor ei. Sinagoga, obștea și comunitatea locală erau adesea identice. În comunitățile mai mari au existat întotdeauna mai multe sinagogi. Legenda spune că în anul 70, Ierusalimul avea 480 de sinagogi. Inscriptiile vorbesc de nu mai puțin de 11 sinagogi în Roma antică. În marea sinagogă din Alexandria, fiecare breaslă avea propria ei secțiune; în alte centre, membrii diferitelor bresle aveau propriile lor sinagogi.

Sinagogile erau autonome și aveau proprii lor funcționari. De mare prestigiu se bucura șeful sinagogii (roș hakeneset). El era, de regulă, conducătorul serviciului divin și avea răspunderea selecționării acelor care trebuiau să conducă rugăciunile, să citească Tora și să tîină predica. Tot el avea în sarcina să clădirea sinagogii.

Sinagoga este și astăzi considerată ca un mic sanctuar. Ea nu trebuie să fie folosită în alte scopuri decît cele sacre, de rugăciune și învățătură.

De mai bine de 20 de secole, sinagoga este centrul spiritual al evreului, locul unde se simte ca la el acasă și unde poate să-și reverse toată ardora sufletului.

Evreii din Franța în evul mediu

După primele cruciade în țările Europei apusene s-a întărit intoleranța religioasă. În Franța, evreii au fost învinuiți de omor ritual. Această acuzație monstruoasă a fost scornită pentru prima oară împotriva evreilor din Blois. Peste 30 de evrei au fost aruncați în temniță sub acuzația de omor ritual. Călugări fanatici au făgăduit „iertare” acestor nefericiți dacă se vor boteza, dar cu toții au preferat să urce pe rug decît să-și renege credința.

La început autoritățile au ocrotit pe evrei, dar după urcarea pe tron a lui Filip al II-lea (1180) situația s-a schimbat, el însuși punîndu-se în fruntea celor ce-i prigoneau. El i-a închis pe toți evreii din Paris și numai după ce a primit o sumă însemnată drept răscumpărare i-a eliberat. Mai tîrziu i-a izgonit pe toți de pe cuprinsul regatului său, confiscîndu-le casele, terenurile, vîile.

Spre norocul evreilor, regatul Franței se limita pe atunci doar la Paris și împrejurimi. În apusul Franței domneau normanzii, regii Angliei. Seniorii francezi din răsăritul și sudul țării nu au dat nici ei ascultare regelui. În ținuturile lor evreii au găsit adăpost, în schimbul unor sume însemnate.

Situația evreilor din Franța s-a înrăutățit și mai mult sub domnia lui Ludovic al IX-lea (1226—1270). În anul 1242, din ordinul regelui au fost arse cărțile talmudului. El a interzis evreilor să ia dobîndă, însă le pretindea impozite mari, pe care le puteau plăti numai perceptorînd dobinzi.

Brit Ivrit Olamit

Citiți în pagina 12-a textul în limba ebraică

Familia îndurerată anunță încetarea din viață, după o grea suferință, a scumpului lor.

Dr. ADOLF BERAL originar din Siret-Bucovina, cu ultimul domiciliu în orașul Bacău.

Înmormîntarea a avut loc în ziua de 22 noiembrie 1967, în cimitirul din șoseaua Giurgiului, București.

Vizitînd, în anul 1933, librăria Seidner din Braşov am remarcat o hartă, tipărită în 1520, în tipografia lui Iohan Honterus, pastorul bisericii luterane din Transilvania, care a trăit între anii 1498—1549. Tipografia lui Honterus a fost prima în regiune, iar harta amintită m-a interesat prin vechimea ei. Pe această hartă, localitatea Tâlmaci, de lângă Sibiu, apare sub denumirea „Talmud”.

Deşi nu sînt istoric, chestiunea vechimii evreilor în Transilvania a început să mă preocupe. În această direcţie am citit mai multe lucrări scrise în limbile română, idiş, germană, maghiară şi ebraică.

În studiul „Probleme ale comunităţii acum o sută de ani” al rabinului şef Ernest Deutsch — Braşov, apărută în limba germană în Calendarul evreiesc pe anul 5699 (1938—1939) găsim informaţii despre viaţa religioasă şi socială a comunităţii din oraşul Caransebeş. Este citat evreul Moise Hauser, care roagă să i se îngăduie cumpărarea unei case spre a servi ca lăcaş de rugăciune şi adăpost pentru drumeţii bolnavi şi sărmani, ce nu erau puţini în acele vremuri.

În lucrarea „Contribuţii la istoria originii evreilor din Bucovina”, apărută în limba germană în publicaţia lunară „Iesurun” (caietul 11—12, 1927), autorul — dr. Samuel Josef Schulsohn scrie următoarele: „Negustorii evrei au însoţit legiunile romane atunci cînd acestea au pătruns în Dacia. Acest lucru îl atestă diferite inscripţii ce vorbesc de prezenţa evreilor. Benjamin de Tudela (1165) care a vizitat aceste meleaguri, aminteşte de asemenea de prezenţa evreilor şi de bunele lor relaţii cu populaţia băştinaşă, care-i numesc pe evrei fraţi”.

Din istoria evreilor din Transilvania

În cartea „Istoria evreilor unguri” de I. Bergel apărută la Leipzig în 1879 se arată că din cauza persecuţiilor la care au fost supuşi pe vremea lui Ludovic I al Ungariei (1351—1361) mulţi evrei au fugit în Boemia şi Moravia. Autorul adaugă că evreii din Transilvania au fugit în Valahia unde au fost sprijiniţi de voievozii Radu al II-lea şi Dan I. Apreciind priceperea cu care noii veniţi au contribuit la dezvoltarea negoiului, aceşti domnitori le-a acordat mai multe privilegii.

Franz Sulzer, despre care Nicolae Iorga a scris că a adus o contribuţie preţioasă la cunoaşterea Daciei, scrie: „Nu încapă îndoială că evreii s-au stabilit de timpuriu în provinciile dacice — şi anume în primele secole ale erei creştine — probabil după distrugerea templului din Ierusalim de către Titus, cu alte cuvinte în timpul domniei lui Decebal. În legătură cu aceasta, s-ar putea să fie întemeiată legenda şi tradiţia orală, pe care n-o putem nesocoti cu totul, că evreii au înfiinţat în Transilvania, în apropiere de Turnu Roşu, lângă Sibiu, o localitate pe care ei au denumit-o Talmud (azi Tâlmaci) şi care era vestită din cele mai vechi timpuri ca centru comercial de seamă.

Preotul Johann Lebel din Sibiu (1527) care apoi a devenit preot în comuna Tâlmaci, în 1542, a lăsat un manuscris pe această temă cu titlul „Johannes Lebelius: De oppido Talmud alio nomina Thalms et illarum partium. Cis-Oltan districtus. Anno 1542”. Un anume Seivert a dat manuscrisul lui Lebel la tipar, în tipogra-

Templul neogot din Timișoara

fia Barth din Sibiu, în anul 1779, cînd a apărut sub titlul *Joh. Lebeli: De oppido Thalms carmen historicum*. În introducere la această lucrare sînt indicate unele date pe care le-am utilizat în cuprinsul acestui articol.

Şi alţi autori au reluat legeanda despre Talmud-Tâlmaci. Şi acest lucru este semnificativ, căci dovedeşte că în

secolul al XVI-lea, pe vremea lui Lebel, de pildă, evreii din Tâlmaci şi din alte localităţi din Transilvania erau socotiţi populaţie stabilită de mult pe aceste meleaguri.

Se cuvine, de asemenea, amintită o lucrare a rabinului Leopold Grünwald, originar din Transilvaniei şi stabilit în S.U.A., în care, între altele se spune: „...Bizuindu-ne pe izvoare scrise pe care le-am aflat în arhivele unor comunităţi şi cărţi tipărite putem reconstitui istoria prezenţei evreilor înainte de secolul al XIV-lea. Atunci dăm de numele unui evreu botezat, Tutz, care a fost naşul regelui Matei Corvin, la Cluj, în anul 1443.”

Potrivit aceluiaşi autor, majoritatea comunităţilor evreieşti din Transilvania erau alcătuite din evrei sefarzi; cărţile şi cronicile acestor obşti sînt redactate în ebraica sefardă. Aceşti sefarzi s-au stabilit aici venind din ţările balcanice, în perioada războiului dintre turci şi maghiari, în anul 1526. Prin venirea lor comunităţile existente din Timișoara, Alba Iulia şi alte oraşe s-au dezvoltat şi lărgit. Vechiul cimitir sefard din Alba Iulia este unul din vestigiile acestor comunităţi.

Obştea evreiască din Maramureş, cu centrul ei Sighet, are o vechime de peste 350 de ani.

Legenda şi tradiţia orală, cărţi şi alte izvoare scrise atestă deopotrivă vechimea comunităţilor evreieşti din Transilvania, care au dat oameni de seamă ce au dus peste mări şi ţări renumele acestei obşti.

EMERIC STEINMETZ
Braşov

Un culegător de folclor românesc din secolul trecut: Alfred Henrich Ehrlich

În sedinţa din 21 martie 1883 a Academiei Române, Vasile Alecsandri amintea de primii trei culegători de cîntece populare româneşti: Carol Miculi, F. G. Ruschinski şi Heinrich Ehrlich, caracterizîndu-l pe acesta din urmă, precum şi materialul folcloric muzical cules şi transcris de acesta, astfel: „Cîntecele ceta sînt legate de pămîntul nostru; conservarea lor, dar, e de mare interes”.

Printre primele şi puţinele culegeri de autentică muzică populară românească, făcute în preajma jumătăţii veacului al XIX-lea, este şi lucrarea „Airs nationaux roumains, transcrits pour piano par Henri”. Vienne (1850), adică „arii naţionale româneşti, transcrise pentru pian de Henri. Viena”. Culegerea cuprinde, după D. Vulpian, 20—30 de arii, iar după George Breazu numai 15, între care — cum scrie Tiberiu Brediceanu — o melodie populară bănăţeană şi trei ardelenţe.

În notele de la pag. 223 ale volumului „Poezii populare ale românilor”, adunate şi întocmite de V. Alecsandri, volum publicat la Bucureşti în 1856, se găseşte menţiunea: „...Un muzician de mare talent, al lui Henri Ehrlich, care a locuit cîtiva ani în România şi a publicat un album de arii româneşti” — zice în precurvintarea aceluia album (prefaţa de 4 pagini în limbile română şi franceză, n.n.): „Naţionalitatea românilor se arată clară şi necontestabilă, atît în limba şi cântările lor, cît şi chiar în muzica lor, deosebită de oricare altă...”.

După mai bine de optzeci de ani, prof. George Breazu, socotind aceeaşi prefaţă „de un interes deosebit”, o reproduce în întregime şi în ortografia autorului.

În această prefaţă a lui Ehrlich găsim mărturia de caldă preţuire pentru poporul român şi creaţia lui anonimă. Cîntăm, în ortografia actuală:

...aceste arii vor părea foarte straniu la inţia vedere pentru melodia lor, pentru acompaniamentul lor, care aici conţine acordurile cele mai capricioase, cele mai bizare chiar, aici este cu totul simplă, monotonă.

De altă parte, ariile de dans răsălită acea veselie nebulată, zgometoasă, la care dansatorul se aruncă cu totul în aceste momente de plăcere”.

Ehrlich vorbeşte apoi de instrumentele populare ale românilor „bucumulu”, „cavalu”, „sociu nedespărţit alu pastorilor, cim-

poilul şi naiulu”. Pomeneste de asemenea de ăgani, „carele execută pe aceste instrumente (naiul) acompaniamentele cele mai dificile, cu o îndeminare admirabilă. Pe oamenii acestia specia de orchestră umblătoare îi înţinescu în toate sărbătorile”.

Occupîndu-se de portul şi de modul de interpretare al acestor „orchestre imblătoare”, Ehrlich scrie: „Ei sîntu mai todeauna cu vestiminte orientale. Cînd cineva îi aude executînd cu un chip serios şi melancolic, carele niciodată nu-l lasă, ariile naţionale române într-o societate aleasă, adăugînd muzicii instrumentelor lor un cîntec plin de tristeţe...”

Ehrlich înfăşurează dispreţul păturii conducătoare de atunci pentru muzica populară românească.

„Ţărani munteni — scrie el mai departe — sînt adevăraţi barzi romani, cîntă aceste balade cu o voce plîngătoare, foarte lin... Ei ştiu să dea acestor arii o expresie de intrinsecare visătoare, de un efect extraordinar...”

El împarte, printre primii, ariile române în „Doine sau balade, cîntice de lume sau romance, cîntice de jocu sau chore şi altele”, şi în „marşuri antice naţionale”.

Despre muzica poporului român Ehrlich se exprimă astfel: „...în muzica acestui popor sînt pasaje misterioase, care fac să se presimţim dorinţa arzîndă rămasă în fundul inimii şi care se manifestă prin plînsul năim”.

Această preţuire a folclorului l-a determinat pe Ehrlich să scrie în prefaţa culegerii sale: „Se cade să adăug aici că, ca muzic conştiincios, n-am schimbat nimica nici în melodii, nici în acompaniament, ci le-am transcris aşa cum le-am auzit cîntate de români şi de muzici ciganii”.

Heinrich Ehrlich ocupă un loc de frunte în bibliografia muzicală românească.

Datele despre acesta fiind puţine pentru a ne îngădui să ne formăm o imagine justă asupra personalităţii şi operei sale, ne-am străduit să culegem despre el informaţii complementare.

Alfred Heinrich Ehrlich s-a născut la 5 octombrie 1822, într-o familie evreiască din Viena. A studiat pianul cu Hanselt, Boeklet şi Thalberg şi compoziţia cu Sechter.

Cedînd insistenţelor recomandări ale prof. Joseph Finschoff tînărul Ehrlich, de numai 18 ani, acceptă postul de Hofmeister (preceptor) la un boier din Bucureşti, unde se sta-

bileşte şi rămîne trei ani, fiind în acelaşi timp un sirguincios compozitor şi dotat critic muzical.

Acest boier pare a fi fost soţul prinţesei Ghica. Facem această presupunere bazîndu-ne pe volumul *The national Songs and Legends of Roumania*, London, 1854*, al lui E. C. Grenville Murray, în care acesta publică „Si national airs of Roumania, arranged for the piano by Henriz” şi menţionează că aceste arii au fost comunicate autorului de prinţesa Jean Ghica. Acest „Henriz” nu este altul decît Heinrich Ehrlich, ale cărui „Airs nationaux” nr. 2, 3 şi 5 sînt cuprinse şi în aceste „Six national airs of Roumania”.

Ehrlich a fost un muzician cult, bine pregătit profesional, posedînd un talent multilateral, bun interpret la pian, cu deosebire al lui Beethoven. Totodată a fost un teoretician al muzicii, autor al unor studii de estetică, compozitor, critic muzical cu autoritate.

În 1851 a dat la Viena un concert, reputînd un răsunător succes. După aceea a plecat la Dresda, Berlin, Hanovra, unde a fost numit pianistul curţii, şi apoi la Paris.

A locuit rînd pe rînd în Wiesbaden, Londra, Heidelberg şi Frankfurt pe Main. La 1 ianuarie 1862 se stabileşte definitiv la Berlin, unde rămîne pînă la sfîrşitul vieţii.

A fost profesor la Conservatorul Stern din Berlin şi critic muzical la „Berliner Tageblatt”, „Salon”, „Deutsche Rundschau” etc.

În acelaşi timp, Heinrich Ehrlich, ca virtuos, scriitor şi critic, a întreţinut o corespondenţă vastă şi neîntreruptă cu personalităţi artistice de frunte ale timpului său, printre care Hector Berlioz, Robert Franz, Clara Schumann — soţia compozitorului, o excepţională pianistă a vremii, şi cu marele pianist Anton Rubinstein, al cărui entuziast admirator a fost.

Deosebit de sever cu sine însuşi, el se auto-caracterizează în „Dreissig Jahre Künstlerleben” (Treizeci ani de activitate artistică) astfel: „În ce priveşte contribuţia mea artistică, m-am socotit întotdeauna, chiar şi după cele mai mari succese, doar un pianist de mîna a doua. Concepţia şi execuţia mi-au fost deseori lăndate, dar tehnica mea era uneori altă de socialistică, întregul apăsînd în totală dependenţă de starea mea psihică şi fizică, încît aprecierile contradictorii sau cele care-mi contestau (orice talent) îmi apăreau în totul

justificate. Am compus puţin, sper că în „Variationen pe o temă proprie” şi în „Lebensbilder” am arătat oarecare talent în tratarea diferitelor forme contrapunctice”.

În realitate, Ehrlich a fost un muzician plin de subtilitate, cu un ascuţit spirit critic şi vaste cunoştinţe literare. O atestă scrierile lui, care sînt o contribuţie importantă în studierea artei muzicale, din care cităm: „Schlaglichter und Seglachsatten” (Lumini şi umbre); „Wie übt man am Clavier” (Cum se exersează la pian); „Musikästhetik in ihrer Entwicklung von Kant bis auf der Gegenwart”.

Ein Grundriss. (Estetica muzicală în dezvoltarea ei de la Kant pînă în prezent, Schiţă.) „Aus allen Tonarten” (Despre toate genurile muzicale); „Wagnerische Kunst und wahres Christenthum” (Arta lui Wagner şi adevăratul creştinism); „Dreissig Jahre Künstlerleben” (Treizeci ani de viaţă artistică) — Memorii.

S-a făcut de asemenea cunoscut şi prin compoziţiile lui muzicale, dintre care amintim: „Zwölf Etuden” (Douăsprezece studii) „Konzertstück”, în stil maghiar; „Lebensbilder” (Tablouri din viaţă); Variaţiuni pe o temă proprie.

În afară de citatele păreri ale lui V. Alecsandri, D. Vulpian, etc., istoriograful N. I. Ildieru în a sa „Istorie a artelor frumoase” îl prenumără şi pe Heinrich Ehrlich printre bărbaţii de seamă ai vremii.

Pe de altă parte, istoriograful M. Gr. Poşlucnicu, la pag. 223 a studiului „Istoria muzicii la români”, arată că vechea Societate Filarmonică-Bacău a dat în 1898, în sala palatului administrativ, o audţie de muzică instrumentală sub conducerea lui Oscar Hincke, cu concursul unor artişti, printre care întîlnim şi numele lui H. Ehrlich.

Ştim că în anul 1899 Ehrlich moare la Berlin. Să-l fi prins pe Ehrlich dorul de ţara noastră înainte de moarte şi, invitat, să-şi fi dat şi el concursul la acea audţie? Sau poate e vorba de un alt Ehrlich?

Laborioasa şi variată activitate a lui Alfred Heinrich Ehrlich în scurtul rîstimp cît a stat în ţară, netăgăduita lui competenţă şi cultură muzicală, au dat roade. El a trezit interesul pentru muzica românească, dînd şi allora imbold să preţuiască şi să culegă comorile creaţiei populare.

IULIAN SCHWARTZ

Despre cine e vorba?

Înainte de a vă spune cine a fost acel țadic neștiut va trebui să vă povestesc cine l-a descoperit și în ce împrejurări.

Într-o zi, un mare învățat fu năpădit de o cumplită durere de cap, din care cauză nu-și mai putea vedea de învățatură. Înțeleptul începu atunci să se gândească la toate faptele sale, dar nu-și amintea să fi săvârșit vreun păcat pentru care i s-ar fi cuvenit o pedeapsă ca asta. În afară, poate, de păcatul de a fi călcat odată legea care interzice să numești un bogătaş într-o funcție obștească sfântă, chiar dacă cel în cauză e mare cărturar și instruit pentru o asemenea slujbă. Căci în cartea sfântă scrie: „Să nu-ți faci Dumnezeu de argint!” Iar el îngăduise ca în completul său de judecată să fie acceptat un oarecare, doar pentru că socrul său era foarte bogat. Învățul își spuse: numai din pricina asta s-au abătut asupra-mi durerile de cap care mă împiedică să-mi văd de învățatură...

Luă o hotărâre: îl va îndepărta pe acel judecător și se va purta cu el cum legea spune să te porți cu-n Dumnezeu de argint: adică să-l ții cât mai departe de tine.

Aflind despre aceasta, socrul judecătorului se minie și începu să-i caute învățatul pricină. Or, bogat cum era, lumea îi știa de frică. Din cauza aceasta, învățul se afla între două rele deopotrivă de mari.

În orașul nostru trăia o rudă a acestui învățat. Reb Nahman David, unul dintre bogătașii țigului, se trăgea din neamul rabinului Nahman, deținătorul sigiliului marelui sfat rabinic și din familia rabinului David Pregher, mare demnitar. Familiile acestor doi rabini se încuscriseră și din ele se trăgea reb Nahman David. Despre el se poate spune că pe cit de mare i-a fost rangul pe atât i-a fost și măriniția, iar pe cit de mari i-au fost rangul și măriniția la un loc, pe atât i-a fost dragostea de carte și de oameni ce-i fuseseră sădite în suflet de părinții săi.

Întimplarea făcuse ca reb Nahman David să aibă niște treburi în orașul în care locuia marele învățat, așa că se duse să-l vadă. Doar erau rude. Îl găsi zăcând pe-un pat uzat, într-o căsuță prin fața căreia se scurgea o apă murdară. Socrul judecătorului, care avea și o moară de apă, făcuse un fel de jgheab care aducea spre moară apă curată, iar cea murdară se scurgea tocmai prin fața ferestrei învățatului.

Tot din cauza bogătașului, obște încetase a-i mai da învățatului banii necesari traiului, așa că ei săi nu mai aveau nici cu ce să-i gătească o farfurie de mîncare. Reb Nahman David îi spuse atunci învățatului: „Rabi, părinții mei mi-au lăsat moștenire o casă. Eu i-am mai adăugat o încăpere, să am unde adăposti un drumet. Nevastă-mea e fiică de învățat, e mărinițoasă și știe să primească un oaspete. Vino cu mine și vei sta la noi. Nu te vom stingheri cu nimic, nu vei avea nici un fel de griji, așa că îți vei putea vedea liniștit de învățatură!”

Învățul ascultă vorbele rudei sale fără să spună nici da, nici nu. Se gîndea: cearta s-a iscat din pricina unui lucru foarte însemnat și oricine va câștiga — eu sau dusmanii mei — tot nu voi mai putea învăța cu mintea limpede. Dacă o luăm altfel însă, putem gîndi și așa: atîta timp cît mai sînt aici, unii se mai sfîșie de mine și nu se vînd chiar cu totul banului. Ce se va întîmpla, însă, cînd nu voi mai fi aici? Prin minte îi trecu un alt gînd: în toți acești ani, de cînd locuiesc aici, nici o altă rudă n-a venit să mă vadă. Poate că venirea lui Nahman David e spre binele meu. Dar mi-e îngăduit oare să părăsesc o obște evreiască numai la gîndul că mie o să-mi fie bine?

Reb Nahman David era negustor cu știință de carte și se pricepea să vorbească învățatului. Acesta îl primea totdeauna frumos, ascultîndu-l cu atenție, fie că-i povestea despre familia lor vestită, fie despre Buczac și înțeleptii lui. Înainte de plecare, Nahman David stătu de vorbă și cu familia învățatului, povestind despre minunățiile orașului Buczac, despre munții și oodrii din împrejurimile sale, despre izvorul care țîșnește din munți, despre aerul tare, înmiresmat, de la ei. Mai marele orașului povestea el, se poartă bine cu evreii, iar oamenii sînt comescade, își vîd cîinst de-ale lor și oculesc cearta. Cît despre familia lui, nevastă-sa se poartă cum a învățat de la părinții ei, trăiește în bună înțelegere cu rudele și primește frumos pe oricine, iar copiii se poartă ca și mama lor.

— Azi-mîne isprăvesc cu treburile aici — îl înștiință Nahman David pe învățat — și, cu voia Domnului, pe la jumătatea lunii o pornesc spre casă. Dacă încuviințezi, rabi, voi porunci să ți se facă un loc în căruță...

O povestire de S. I. AGNON

ȚADICUL NEȘTIUT

În ziua aceea învățul băgase de seamă că toți ai casei erau mai necăjiți ca de obicei. „Ce-i cu voi de-mi sînteți atît de amăriți?” îi întrebă el. I se răspunse că fuseseră pîrit mai marelui orașului care, cum se știa, era un om rău, în stare să pună în cîrcă învățatului cine știe ce belea, de care să nu se mai poată descotorosi.

Temîndu-se ca să cumva, la minie, să-i scape vreo vorbă grea, împotriva dușmanilor săi, învățul spuse: „Mai bine să plec de-aici decît să vorbesc cu păcat împotriva unui semen al meu! Cine știe, poate că acolo voi putea să-mi văd de învățatură. Dar, așa sau altminteri, tot trebuie să plec de-aici, ca să scap de această pacoste.”

Și ajunse la Buczac. Reb Nahman David îi puse la dispoziție o încăpere cu-n pat, o masă, o lampă — adică toate cele de trebuință. Îi pregăti, de asemenea, cărțile Talmudului, cărțile lui Maimonide și ale altor comentatori ai Bibliei, precum și multe alte scrieri cu care nu orice oraș se poate mîndri și-i spuse: „De toate acestea nu ducem lipsă”. Iar cei din familia lui Reb Nahman David se îngrijeau ca învățul să nu ducă lipsă de nimic, spre a-și putea folosi timpul numai pentru învățatură.

Acum, să-l lăsăm pe învățat și să ne întoarcem la acel țadic neștiut, pentru că să-i aducem laolaltă și să puteți vedea că prin ei s-a împlinit versetul: „Binele și adevărul, dreptatea și pacea s-au sărutat.”

Prin bine se înțelege că-i vorba de acei oameni drepti și neștiuți care înmulțesc binefacerile Domnului pe pămînt. Prin odevăr se înțelege că-i vorba de acei învățați a căror învățatură este cea a adevărului. Prin dreptate se înțelege că-i vorba de acei oameni drepti dar neștiuți, datorită cărora lumea își poate continua existența. Prin pace se înțelege că-i vorba de acei cărturari despre care am învățat că sporesc pacea lumii.

Pînă aici, comentariul. Acum urmează povestea însăși.

La noi în oraș trăia un sobar. Mesterul făcea sobe noi și repara sobe vechi. Îmbrăcămînta lui era simplă. Purta o pereche de pantaloni de croială nemțească și o haină scurtă cu-n fel de glugă peste cap, iar în picioare niște papuci de pînă. În spate căra un sac în care-și ținea unelte, bucați de cămămidă și lut. Sălășul îl avea la marginea orașului, pe drumul care duce spre satul din spatele pădurii, aproape de Stripa, într-o cîcioabă de lut care mai că nu se zărea din pămînt. Omul vorbea foarte puțin, rostea cînd și cînd cite un cuvînt și numai atunci cînd era absolut nevoie. Cînd venea în cite o casă să-și facă meseria, spunea Doamne ajută, iar la plecarea dădea din cap, în chip de bună ziua. Iată doar citeva amănunte despre el.

În vremea cînd învățul poposise în casa rudelor sale, se începuse zidirea unei sobe noi, chit că vara era în toi și numai soba nu lipsea, dar așa-i obiceiul înstăriturilor, să-și facă din vară ce le trebuie iarnă, și din iarnă ce le trebuie vara.

Auzind pe-alături niște lovitură de ciocan, învățul intră și văzu că se zidește o sobă. Se așeză într-un ungher și privi cum se lucrează. Că multe se cer ca să poți zidi o sobă! Și spune regele Solomon: Mai bine-i să vezi cu ochii tăi!

Păvind, deci, cu luare amînte, învățul observă că tot ce face meseriașul, cu înțelepciune face. Amestecul pămîntului cu apă, frămîntatul lutului, așezatul cărămizii și zidul sobei, tot ce face e bine chibzuit. Pînă și mișcările minilor și ale capului le face cu un anumit rost.

Observînd gesturile acestui meseriaș, învățul îi dădu seama că unele dintre ele sînt aidoma celor descrise în cartea „Obiceiurile pămîntului”, iar altele, celor descrise în cite alte cărți. Și cugetă: Toți anii i-a petrecut printre înțelepți, i-a cunoscut pe cei mai mari cărturari ai vremii, dar asemenea mișcări nu i-a mai fost dat să vadă la vreunul din ei.

Deodată îi veni în minte că ceea ce vede nu-i decît o închipuire a lui, și asta pentru

că totdeauna vrea să tîlmăcească toate spre bine. E știut, doar, că meșteșugarul nu e om al cărții, ci un ignorant, și că deci nu poate fi vorba de vreo legătură între mișcările acestuia și împărăția cerurilor.

Dar cu cît privea mai mult la sobar, cu atît înțelegea mai limpede că ochii nu-l înșală. Ceea ce făcea meseriașul era plin de taine, cum spun înțelepții noștri. Că nu știa carte, asta-i altă poveste. S-ar putea să fie unul dintre aceia care au deprins meseria de la meșteșugarii de altă dată, care se trăgeau din mari cărturari și că odată cu meseria le-o fi moștenit și felul de a fi.

Ajuns la acest gînd, învățul nu-l mai pierdu din ochi pe meseriaș. Cu cît îl privea mai atent, cu atît înțelegea mai bine că toate mișcările sobarului erau pline de taine — de tainele Cabalei.

Învățul vru să intre în vorbă cu meseriașul, dar acela nu-i răspunse. Gîndi atunci că omul e plătît cu ziua și nu vrea să vorbească pe timpul stăpînului. Și așteptă pînă-n amurg. Meseriașul, care tot nu se arătase mai vorbăreț, îi răspunse cu jumătate de gură, iar învățul își dădu seama că vorba aceasta era plină de înțelepciune. Și-și mai dădu seama de ceva: că înainte de a spune ce are de spus, meseriașul murmură ceva care pare un amestec de ebraică și arameică. Felul de a fi al meseriașului îl uluia: era atît de stăpînit în vorbă încît nu scotea un cuvînt înainte de a se pregăti.

Învățul începu să se necăjească de faptul că acest om cuvios pe care-l înțînise îl ocolea și se ferea de el.

Cerul, însă, se îndură de el. Și spre a-l feri de atîta zbucium, i se sădi în minte că nu era chiar așa cum credea el și că prea se adîncise în gînduri care-l făceau să tîlmăcească purtarea meseriașului așa cum s-ar tîlmăci înțelepciunile tainice. Nici nu-i de mirare. Dacă în ce privește învățatura — adică rostul vieții — rabini hătrîni și învățați și conducători de universități stau și tîlmăcesc iar și iar atîtea lucruri știute doar de ei și de alții ca ei, dar mi-te ceva care pentru înțîia oară îți apare înaintea ochilor, la ce gînduri nu te poate duce...

Două gînduri contradictorii îl chinuiau pe învățat. Bani erau înclinat să creadă că sobarul era un sfînt, ba-i venea să creadă că nu era decît un necioplit. Învățul se tot gîndea la faptele sale, cercînd să descopere pentru care păcate o fi lăsat să se-nșele. Omul este lăsat să se înșele pe sine doar cu ceea ce-i lasă pe alții să se înșele asupra lui. El însă fusese întotdeauna cu grijă ca nimeni să nu se înșele asupra lui, să creadă că ar fi mai mult decît este într-adevăr. Și învățul dădu din cap, cum s-ar spune: bătrînu-lăsat să-și frămînte creierii, să-și piardă vremea cu nimicuri.

Din cauza durerii de cap, învățul purta o tichiță foarte ușoară. Într-o zi, pe cînd stătea să privească soba, simți o durere de cap atît de puternică, încît își dădu tichița mai spre ceafă, descoperindu-și fruntea. În clipa aceea fruntea sa fu năpădită de acea lumină tainică ce împodobește frunțile credincioșilor care nu rostesc vreun cuvînt în afara rugăciunii atunci cînd poartă filacterele. Văzînd lumina, meseriașul zîmbi.

— De ce zîmbești? îl întrebă învățul.

— Mă bucur. De aceea zîmbești.

— Și de ce te bucuri?

— Pe fruntea dumitale am văzut că îndeplinești porunca purtării filacterelor așa cum se cuvine și m-am bucurat că o poruncă e îndeplinită cu sfințenie.

— Cum ți-ai dat seama de acest lucru?

Meseriașul îi spuse cum. Atunci învățul răspunse:

— Eu nu văd și dumneata vezi! Deci, dumneata vezi ce nu poate vedea oricine. Înseamnă că dumitale ți se desvăluie lucruri de care au parte numai unii aleși. Acum știu cine ești. Nu te mai poți ascunde de mine.

Meseriașul nu răspunse.

Învățul continuă: „Eu nu văd și dumneata vezi! Asta înseamnă că ești poate unul din cei treizeci și șase de drepti pe care se sprijină lumea. Și acum, că te-am

văzut, nu te las pînă nu-mi spui prin ce fapte bune ai atîns o asemenea culme.

— Ce ți-am făcut de-mi vorbești așa? îl întrebă meseriașul. Dacă te-aud oamenii ajung de ris și de batjocură.

— În numele sfintei învățături aș putea să-ți cer să-mi răspunzi, dar ce putere are învățatura unui ca mine pe lingă modesta dumitale? Îngăduie-mi să te conduc acasă.

Meseriașul lăsă capul în jos și spuse:

— Iar pămîntul a fost dat oamenilor. Ceea ce înseamnă că toți au același drept asupra lui.

— Să mergem, dar...

Mergeau amîndoi fără a rosti un cuvînt. Unul nu vorbea avînd în minte sfîrșitul versetului care începe cu: „Cerul este al Domnului...” iar celălalt tăcea deoarece avea în minte începutul versetului care se termină cu: „...iar pămîntul a fost dat oamenilor”, ceea ce înseamnă că Domnul e mărinițos cu făpturile sale și că lasă pe fiecare să umble pe pămînt sub cerul lui.

Așa au mers amîndoi tăcînd. Însăși tăcerea lor vorbea despre dreptatea Domnului.

Ajunseră la marginea orașului, aproape de Stripa, acolo unde se află acum podul cel mare. Cîteva bordece de lut se vedeau ici-colo, iar ceva mai departe un cioban își păștea oile. O liniște adîncă plutea în văzduh, amestecîndu-se cu foșnetul ierburilor pe clipocitul valurilor riului.

În fața unei moviște de pămînt, meseriașul făcu un semn cu mina: aici locuiesc. Învățul își îndreptă ochii spre el și-i spuse: „Dacă-mi îngădui, voi intra cu dumneata”. Meseriașul răspunse: „Dacă vrei, intră, dar să știi că n-am nici măcar un scaun pe care să sezi!”. „Dumneata pe ce sezi?” îl întrebă învățul. Meseriașul îi arătă cu mina: pe pămînt. Și aplecîndu-se, dădu lui o parte o piatră și-i spuse învățatului: „Să nu te superi că merg înaintea dumitale, dar trebuie să-ți arăt drumul.”

Învățul era plin de admirație pentru felul de a se purta al acestui om drept care-și chibzuia cu atîta discreție faptele. Iată, spre a-i arăta lui drumul, mergea înainte! Așa și scrie: „Stăpînul casei să intre primul!”

Intrînd, meseriașul își lipi buzele de usciorul drept al ușii și sărută pergamentul bătut acolo, apoi îi spuse învățatului: „Obiceiu omului e să-și iubască sălășul care-l apără de furtună și ploaie, iar simbolul acestei iubiri este pergamentul de pe uscior.”

Deodată se ivi o lumină și învățatului se lămuriră multe despre pergamentul de pe uscior. Își ridică minile spre cer exclamînd: „Mulțumesc-ți Tîe, Doamne, că m-ai adus aici.” Iar pe meseriaș îl întrebă: Spune-mi, cum ai dobîndit asemenea lumină? Meseriașul oftă adînc, apoi răspunse pe limba arameică: „Cum a fost cercetat acest om încît i s-au descoperit tainele?” Dar învățul continuă: „Nu te las pînă ce nu-mi spui cum ai dobîndit asemenea lumină.” Meseriașul lăsă ochii în jos și răspunse: „Dacă ar fi să cred că e datorită mie așa cred că mi-am cucurit-o doar prin ziditul sobelor.”

— Cum așa? îl întrebă învățul foarte mirat.

— Pentru că repar sobe vechi.

— Numai pentru atît?

— Pentru că zidesc sobe noi.

— Pe lume sînt atîția sobari și cu toate acestea niciunul nu s-a învrednicit de harul dumitale...

— Poate pentru că eu mă îngrijesc ca fiecare sobă pe care o zidesc să fie cit mai frumoasă și mai bună, să aibă tot ce-i trebuie unei sobe, tot ce le trebuie oamenilor care încît vin să se încălzească la focul ei, așa încît să n-aibă nici o nemulțumire împotriva Domnului.

— Și pentru atîta lucru ți-a fost dată o asemenea răsplăt?

— Cînd oamenii sînt mulțumiți, devin mai apropiați unul de celălalt, cerul devine și el mai îngăduitor cu ei, iar minia lui se prefăce în măriniție.

— Dacă-i așa, de ce ai oftat adineauri?

— Vine iarna, un ger cumplit se abate asupra lumii, multe sobe sînt crăpate, iar multe case nici măcar n-au sobe...

— Dacă-i așa, repară ce-i de reparat și fă
ce-i de făcut...
— Mie mi-a venit sfârșitul și nu-mi mai
pot prelungi zilele.
— Roagă-te.
— Nu pot!
— De ce?
— Pentru că de vreme ce harul meu a de-
venit cunoscut, mi s-a luat și puterea.
— Afară de mine nu știe nimeni cine ești.
— E tot una dacă știe unul sau știu mai
multi.

— Roagă-te și ți se vor prelungi zilele.
— Nu face.
— De ce?
— Pentru că odată ce am fost descoperit,
viața nu mai are preț în ochii mei.

Învățul oftă.
— De ce oftezi? Îl întrebă meseriașul.
— Oftez de durere că un om atât de mare
și drept trebuie să părăsească lumea.
— Lumea nu mai are nevoie de mine. Go-
lul a fost împlinit prin altcineva.

Învățul izbucni în plîns și-i spuse: Vai
de viața mea dacă pentru păcatele mele un
om drept trebuie să părăsească lumea!
Dar meseriașul răspuse: „Nu pentru pă-
catele altuia mi-a venit sfârșitul, ci pentru
ale mele. Am păcătuit bucurându-mă de lu-
mina unei fapte bune, împlinite după voia
Domnului. Am văzut cum s-a luminat frun-
tea dumitale și m-am bucurat.

— Doar pentru atât? Întrebă învățul.
— Faptele bune se săvîrșesc numai pentru
a-l bucura pe Domnul.

— Atunci, ce să faci unul ca mine, care
se bucură cînd îndeplinește cum se cuvine o
poruncă? Și ce să faci atîția alții care res-
pectă cu sfințenie toate prescripțiile fără a
se bucura de săvîrșirea faptelor lor?

celor drepti, chiar dacă se fac pe seama în-
vățurii.

Acasă la Reb Nahman David deveniseră
toți îngrijorați. Ce s-o fi întîmplat cu în-
vățul? Unde o fi dispărut? Își aduseră
aminte că ultima dată îl văzuseră cu sobarul.
Și porniră în căutarea lui. Porniră să-l caute
cei din familia lui Reb Nahman David și
după ce ei se luară cam jumătate din locui-
torii orașului. Dar nu apucaseră să ajungă
pînă la marginea orașului, în urma lor că
se și adunaseră toți ceilalți locuitori.

Așa au ajuns la cocioaba meseriașului. Nu
mai fuseseră niciodată prin locurile acelea și
nici nu bănuiau că aici ar putea locui un
om, căci cocioaba mai că nu se zărea din
îărînă. Și totuși, ajungînd în acel loc și-au
spus: aici locuiește sobarul. Și aceasta este
una din minunile care se povestesc: deși nu
se vedea nici urmă de cocioabă, toți își dă-
duseră seama că acolo locuia meseriașul.

Eu cred însă că n-a fost nici o minune,
căci, tot ce se cuvine a fi văzut, se vede.

Din cocioabă se auzea glas de om. Un glas
care întreba și altul care răspundea. Un tînc
de vreo patru anișori, copilul fiicei lui Reb
Nahman David, care se ținuse tot timpul
după maică-sa, spuse că aude un cîrpit din
cer. Cum însă nu se zărea nici o pasăre, ni-
meni nu luă în seamă spusel copilului. Toți
își ciliră urechile la glasurile care veneau
din cocioabă, iar cei care se aflau mai aproa-
pe, priviră înăuntru. Și l-au văzut pe învățat
stînd jos, pe pămînt, în fața meseriașului.
Învățul întreba și meseriașul îi răspundea,
iar întrebările și răspunsurile erau foarte gre-
le, dintre acelea pe care nu orice minte e în
stare să le cuprindă. Așa atunci își dădură
seama că meseriașul era plin de taine dum-
nezești. Ei știau că învățul nu făcea nici

Unul dintre cei care ascultau spuse:
„Dacă-i așa, rabinul se află și el aici, la
sobar.”

Auzind aceste cuvinte, Reb Nahman David
răspuse: „Să intrăm!”

Apoi se duse la rîu, se spălă pe mîini, o
dată și încă odată, de vreo cinci-șase ori,
după care se întoarse și spuse iar: „Dacă-i
așa, să intrăm!” Și se uită de jur-împrejur.
Deodată îl văzu pe nepotul său, copilul fi-
icei sale care se ținea de șortul maică-si. Des-
pre acest copil vă spuneam că a auzit un ci-
ripit din cer.

Reb Nahman îi spuse copilului: „Vino cu
mine!”

Nici o vietate din Buczacș nu știa că pe
acest copil oamenii drepti îl aleseră în
locul sobarului. Din înălțimile sfînte un nimb
înăripat pornise în întîmpinarea sufletului
sobarului. Ceea ce copilul auzise că un cîrpit
divin era fiștitul aripilor aceluia nimb.

Cu ajutorul lui Dumnezeu, sper să vă mai
povestesc și o poveste despre acest copil —
dar altă dată.

Deci, Reb Nahman David a intrat cu ne-
potelul. Cu ei mai intră cineva.

Sobarul se ridică de pe pămînt și cu glas
scăzut spuse:

— „Sfîrșitul mi-e aproape, mi-a sosit cea-
sul...”

Apoi, punînd mîna pe capul copilului îl
binecuvîntă.

Atunci învățul se ridică și ieși din în-
căpere.

Oamenii care așteptau afară îl întrebau spe-
riați: „Rabi, rabi, cine-i meseriașul cu care
ai stat trei zile și trei nopți?”

Învățul oftă și spuse: „Îmi pare rău de
fiecare zi pe care n-am trăit-o lîngă el. Iar
voi, fraților, fiți cu băgare de seamă, nu
vorbiți tare, să nu-l stîngheriți atunci cînd
solul cerului va veni la el!”

Mai mult învățul nu putu rosti nici un
cuvînt, căci izvoarele cuvintelor se închiseră
și-n locul lor se deschiseră izvoarele lacri-
milor care-l făcură să izbucnească în plîns.
Cîteva dintre rudele învățului îl conduseră
pînă acasă la Reb Nahman David, iar alții
rămăseră nemîșcați în fața cocioabei me-
seriașului.

Meseriașul ieși și le spuse: „Dragi evrei
din Buczacș, mergeți cu bine acasă și peste
patru zile, cine va dori poate veni să mă con-
ducă spre odihna de veci.”

După ce au plecat cu toții, sobarul s-a dus
la apă, s-a spălat după datină și s-a întors
acasă. Apoi, luîndu-și așternutul — o legă-
tură de paie proaspete — se duse singur la
cimitir ca să nu-i obosească prea mult pe cei
care duc mortii la groapă. Acolo intră în
casa mortilor și trimise după cei de la ser-
viciul funebru.

Veniră cu toții: cei care spală mortul, cei
care-l duc la groapă. În fruntea lor păseau
cei mai de seamă epitropi. Din pricina lumi-
nii de pe fața sobarului, toți umblau cu cape-
tele plecate. Sobarul își plecă și el capul, din
respect pentru oamenii care se îngrijesc cu
sfințenie de morți.

Cei veniți se așezară la rînd așteptînd ca
meseriașul să le vorbească. Acesta le spuse:
„Fiți binecuvîntați de Cel Atotputernic, voi
cei care dovediți atîta mîrînimie față de
făpturile sale. Să nu vă fie cu supărare că
v-am ostenit. Eu n-am ostenit pe nimeni nici-
odată și nici n-am cerut cuiva în viața mea
să-mi facă un bine. În ziua morții, însă, omul
nu mai poate face ce vrea. Acum, cînd mor,
vă rog să-mi faceți un bine. Îngropați-mă
acolo unde se îngroapă copiii născuți morți,
iar pe mormîntul meu să nu puneți piatră.”

Oamenii i-au răspuns: „De ce să ne faci
una ca asta, de ce să nu punem piatră pe
mormîntul tău? Există atîția oameni necă-
jiți care au nevoie de îndurare și care, vă-
zînd piatra sfîntă de pe mormîntul tău ar
veni la tine să se roage.”

Meseriașul le răspuse: „Domnul fi-va mi-
lostiv cu copiii săi. La ce bun să vină să se
roage la un petec de pămînt? Iar voi, care
faceți atîta bine, faceți-mi și mie un bine,
nu-mi puneți piatră pe mormînt. Nu vreau
ca cei care vor veni la mine să calce peste
mormintele copiilor.”

Iar ei îi răspunseră: „Vom face precum
ne ceri. Nu vom face nimic împotriva voin-
ței tale.”

Meseriașul se sculă, ridică mîinile spre cer
și-i binecuvîntă pe toți cei de față și pe toți
locuitorii orașului. Apoi adăugă: „E bine
să trăiești în sînul poporului sfînt al Dom-
nului, dar mie mi-a venit vremea să vă pără-
sesc.”

După ce au plecat, el s-a îmbrăcat cum
cere ritualul, în pînză albă, și și-a făcut ru-
găciunea, apoi întorcîndu-se spre cele patru
zări ale lumii se întinse pe paie, cu capul
spre răsărit și cu picioarele spre ușă, închise
ochii încredințîndu-și sufletul stăpînului tu-
toror sufletelor.

Acesta este, mai mult sau mai puțin, po-
vestea aceluia om drept și neștiut, care s-a
ridicat la atîta sfințenie pentru că a reparat
sobe vechi și a zidit sobe noi, la al căror foc
oamenii să se încălzească și pentru că tot ce
a făcut cu suflet a făcut, din inimă.

B. Marian

S-a scurs un sfert de veac de cînd
s-a stins din viață, în mod dramatic,
B. Marian.

În iarna aceea aspră din 1942,
moartea lui a trecut aproape neobserva-
tă. Știrea dispariției lui aruncată la
întîmplare, printre comunicate de răz-
boi, n-a apărut decît în cîteva ziare
ale timpului.

Întrînd de timpuriu în presă, pentru
care simțea o adevărată vocație, B.
Marian a debutat la „Egalitatea”, pen-
tru ca apoi să treacă la „Universul”
lui Luigi Cazzavilan, întîi ca cor-
respondent de presă la Viena, apoi ca
secretar de redacție.

În această redacție, el a muncit,
onest și modest, timp de 42 de ani,
fiind un model de hărnicie și devota-
ment.

În 1922, împlinind 25 ani de acti-
vitate, B. Marian a fost sărbătorit în
mod deosebit. Jubileul acestui ziarist
a fost salutat de întreaga presă a vre-
mii, „Adevărul” socotindu-l „un ju-
bileu emoționant, fiindcă e jubileul
unui muncitor, unui soldat al luminei”.

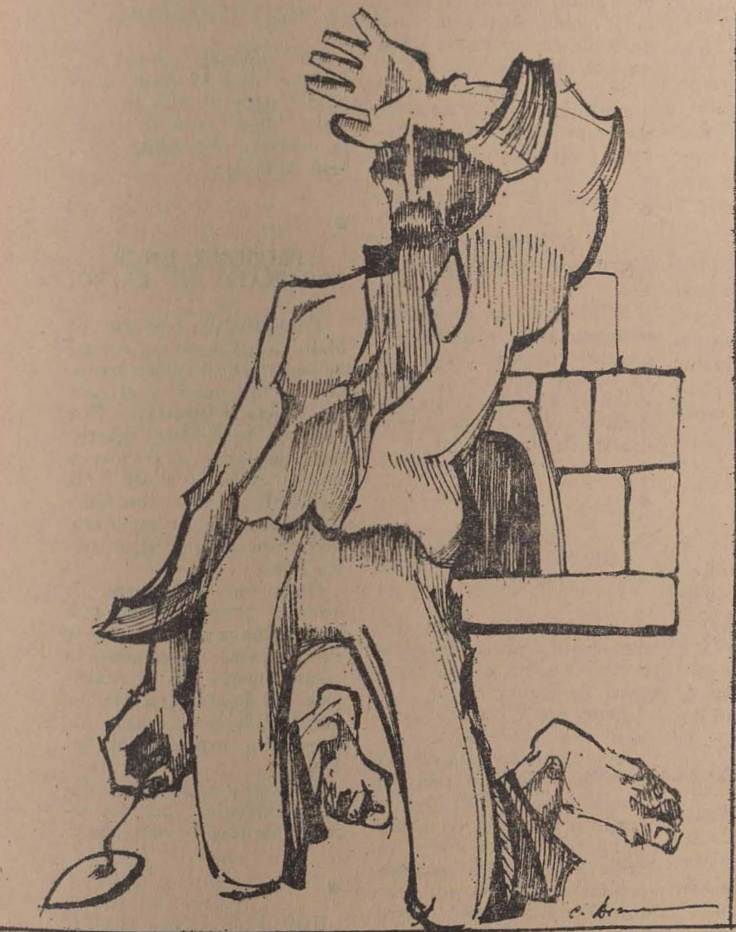
Cu același prilej, C. Mille a relevat
„munca și răspunderea ce se ascunde
sub anonimatul delicatei atribuțiuni
gazetărești deținută de B. Marian”.

Pentru activitatea sa, cît și pentru
merite literare, i s-a conferit ordinul
„Steaua României” în gradul de ofițer,
lucru cu totul neobișnuit atunci.

Cu toată istovitoarea sa muncă zil-
nică, B. Marian a găsit timp să îmbogă-
țească literatura noastră cu peste
100 de traduceri, după ce a dăruit li-
teraturii originale romanul „În pragul
fericirii”, drama „Dezamăgire”, pla-
cheta „Poeme în proză”. El a tradus
din Flammarion — care l-a numit
apoi membru al Societății astronomice
din Paris — Renan, Zola, Balzac, Max
Nordau, Spencer, Maupassant, Vol-
taire, Renard etc. Aceste traduceri au
dezvoltat gustul cititului la noi.

În teatru, a fost un traducător al
lui H. Ibsen, într-o vreme cînd ge-
niul uriașului norvegian era încă puțin
cunoscut la noi. „Hedda Gabler” și
„Nora”, în traducerea sa, au fost ju-
cate pe scena Teatrului Național din
Iași. A redactat și „Dicționarul de ci-
tate străine”, — precum și „Dicțio-
narul de citate românești”, prefațat
de Nicolae Iorga. Vorbind despre a-
ceste „Dicționare”, marele învățat a
scris că „cine adună de pretutindeni,
fără operă utilă, dar meritul lui B.
Marian e că a știut să aleagă bine”.

B. Marian a fost unul dintre zia-
riștii și publiciștii care au marcat o
epocă în dezvoltarea istoriei ziaristice
și publicistice de la noi.

De bucurie, meseriașul bătu din palme și
spuse cutremurat de evlavie: „O, de-aș putea
eu pămîti pentru ei! Cît sînt de oropsiți și
de chinuți, sărmanii! Ei goneșc în căutarea
unei bucăți de pîine, își primejdiesc viața
pentru îndeplinirea poruncilor Domnului, așa
cum se spune în cărțile sfînte. Mă pot eu oare
compara cu ei?”

Cîteva clipe învățul rămase înmărmurit.
Apoi îi spuse meseriașului: „Lasă-mă să ră-
mîn cu dumneata.” Meseriașul încuviință din
cap și răspuse: „E bine să ascuți de în-
telepți. Atîta timp cît trimișii Domnului nu
vin să-mi ia sufletul, rămîi cu mine. După
aceea te vei duce acasă, iar eu mă voi pre-
găti de drum.”

Trei zile și trei nopți învățul și meseria-
șul au stat împreună și au învățat. Se între-
rupeau doar pentru rugăciune. Unii spun că
se întrerupeau ei înșiși, alții, spun că din
cer li se dădea de veste că e timpul rugă-
ciunii, căci lui Dumnezeu îi plac rugăciunile

trei pași fără să se gîndească la învățătură,
dar iată că acum cînd îl vedeau stînd în fața
meseriașului ca un învățat în fața unui ra-
bin, înțeleseseră că învățul dăduse de cineva
care știa de două ori atîta carte cît el.

Speriați, au stat să asculte. Fiecare auzea
după faptele sale. Unii primeau doar cîte
un cuvînt-două. Alții, mai vrednici, azeau
cuvintele legate între ele. Și doar cîteva aleși
auzeau cum meseriașul îi explica învățatului
semnificația celor două semne de sus dintre
„I” și „A” din cuvîntul „ABIA” — cuvînt
cabalist, alcătuit din primele litere ale cu-
vintelor: *atîtit*-noblețe, *beria*-ființă, *ieșira*-
creație, *asia*-facere. Cu mare teamă de Dum-
nezeu stăteau și ascultau cu sufletul la gură,
de parcă li s-ar fi luat graiul. Semnele —
susținea meseriașul — simbolizează prezența
strămoșilor lor, acei evrei de seamă din
Buczacș, plini de carte și respect și care acum
sînt de față și se fac că nu pot vorbi.

stiri

SEZONUL TEATRAL LA PARIS

Într-un cadru festiv a avut loc deschiderea noii stagiuni a Ansamblului teatral evreiesc din Paris, cu piesa „Căutătorii de comori” de Salom Alehem. Spectacolul a fost pus în scenă de regisorul Havel Buzgan, de la Teatrul evreiesc din Varșovia.

RESTAURAREA UNEI SINAGOGI ISTORICE

Comunitatea evreiască din Maastricht (Olanda) a celebrat recent un eveniment deosebit: restaurarea sinagogii, considerată monument istoric.

Această obște se mîndrește cu trecutul ei, de aproape 7 secole: primele isvoare scrise datează din anul 1290. În anii ocupației naziste, obștea a avut de suferit persecuții și deportări, iar sinagoga a fost devastată.

Cu ocazia inaugurării sinagogii restaurate, a fost editată o istorie a obștei din Maastricht.

Tot în Olanda, în orașul Edam, la nord de Amsterdam, a fost dezvelit un monument în memoria locuitorilor evrei deportați și exterminați în lagărele de concentrare naziste.

ENCICLOPEDIA A EVREILOR DIN R. F. a GERMANIEI

La târgul internațional al cărții de la Frankfurt a fost prezentată o lucrare enciclopedică despre evreii din R. F. a Germaniei. Întocmită de un colectiv de peste 50 de autori, aceasta este prima lucrare de acest fel editată în Germania de la venirea la putere a nazizilor.

Înainte de anul 1933 au apărut mai multe enciclopedii iudaice în limba germană, printre care „Jüdisches Lexikon”, în 5 volume mari.

EXPOZIȚIE MARC CHAGALL

La Luvru s-a deschis o expoziție a operelor marelui pictor Marc Chagall. Expoziția a fost vizitată de președintele Franței, generalul de Gaulle, care a primit explicații din partea artistului.

„ISTORIA EVREILOR” ÎN LIMBA ENGLEZĂ

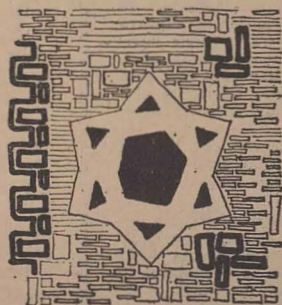
La New York a apărut primul volum în limba engleză a monumentalei „Istории evreilor” a lui Simon Dubnov. Volumul este prefăcut de prof. Oscar Hendlin.

CUM ARATA ARCA LUI NOE?

Un specialist în studiul iudaistic și artei sinagogale, Meier Ben Ury, a publicat recent rezultatele cercetărilor sale cu privire la arca lui Noe. Autorul afirmă că arca avea o lungime de 150 yarzi și o greutate de 6 000 tone. Pentru a realiza o asemenea construcție navală, Noe trebuia să fi beneficiat de concursul unei întreprinderi specializate, ca să utilizăm un termen curent.

VECHI PUBLICAȚII EVREIEȘTI

La Muzeul presei din orașul vest-german Aachen s-a des-

chis o expoziție a publicațiilor evreiești. Printre piesele deosebite de interesante figurează o tipăritură care descrie felul în care locuitorii Ierusalimului celebrau sărbătorile, o descriere a prăpădului pricinuit de cutremurul de pământ din Safed, de la 1837 etc.

Sînt, de asemenea, prezente ziare și reviste evreiești contemporane.

BURSE PENTRU STUDII IUDAICE

Fundația pentru cultura evreiască din New York a acordat anul trecut un număr de 98 burse unor rabini și cercetători în domeniul iudaisticii.

EVREII DIN TURCIA

În Turcia au fost date publicității rezultatele recensămîntului general din octombrie 1965. După datele oficiale în această țară trăiesc 39 000 evrei. Cea mai mare comunitate se află la Istanbul, cu 31 000 suflete. Urmează Izmir, cu 4 600 și Ankara, cu 1 200 suflete. Comunități mai mici există în orașele Bursa, Edirne, Adana și Mersin.

...ȘI DIN TUNISIA

După cele mai recente date, colectivitatea evreiască din

Tunisia numără 20 000 suflete. Marea majoritate a evreilor locuiesc în capitala țării, orașul Tunis.

PREMIUL SIGMUND FREUD

Premiul „Sigmund Freud” pe anul 1967 a fost decernat de Academia pentru limba și literatura germană profesoarei și publicistei Hannah Arendt.

Aceasta constituie o recunoaștere a valorii cărților în care autoarea a analizat din punct de vedere psihologic și sociologic comportarea oamenilor în anii nazismului.

DESCOPERIRE ARHEOLOGICA

Ruinele unui turn de pază construit de romani în primul secol al erei noastre au fost dezgropate la Ierusalim. Turnul ținea sub observație drumul ce ducea spre nord, spre Lifta, Motza și Emmaus. Printre ruine au fost găsite monede din perioada lui Herodes.

În apropierea acestor ruine au fost scoase la lumină pereții unui edificiu bizantin din secolul al IV-lea al erei noastre.

DECORARE

Președintele Italiei a conferit Ordinul pentru merit, în grad de comandor rabinului Moise Levy, păstorul spiritual al obștei evreiești din Congo-Kinshasha.

50 DE ANI JTA

Agencia telegrafică evreiască — JTA — a împlinit 50 de ani de activitate. Avînd birourile centrale la Londra și New York, JTA alimentează ziaarele și celelalte mijloace de informare moderne cu știri din viața evreiască din lume. În ultima vreme, buletinele zilnice JTA cuprind deseori știri și despre viața comunității evreiești din România, relevînd diferitele aspecte concrete ale libertății religioase de care se bucură populația, inclusiv evreii.

ITALIA A PROMULGAT LEGEA ÎMPOTRIVA GENOCIDULUI

Președintele republicii Italia a promulgat legea împotriva genocidului ce a fost votată de parlament.

Legea prevede că toate faptele avînd ca scop distrugerea unui grup etnic, național, rasial sau religios sînt pasibile cu închisoare, mergînd pînă la detențiune pe viață. Această lege a devenit parte integrantă din constituția Italiei.

EVOCAREA UNEI TRAGEDII DE RĂZBOI

Studioul de televiziune BBC din Londra a transmis recent un film pe care presa l-a caracterizat drept „una din cele mai zguduitoare producții dramatice prezentate cîndva pe micul ecran”. Este vorba de tragedia unei mame evreice care a fost silită să se despartă în timpul prigoanei naziste de fetița ei. Copilul a fost salvat și crescut în familia unor țărani inimoși, dar mama nu știe nimic despre el. Timp de 20 de ani, ea cutreără Europa în căutarea lui.

Se crede că acest film a fost urmărit de circa 100 milioane spectatori, asupra cărora a făcut o profundă impresie.

STUDENTII UNIVERSITĂȚII EBRAICE

În actualul an de învățămînt, numărul studenților care urmează cursurile Universității ebraice din Ierusalim se ridică la 12 000. Printre studenți se află și arabi, tineri din statele africane etc.

„IEREMIA” DE ȘTEFAN ZWEIG PE SCENĂ

Ansamblul dramatic evreiesc din orașul francez Besançon, a pus în scenă drama „Ieremia” de Ștefan Zweig.

După cum e cunoscut, scriitorul și-a luat eroul din Biblie profetul Ieremia (Irmiahu) fiind una din cele mai tragice figuri căci lui i s-a încredințat misiunea de a pregăti poporul pentru marea tragedie a distrugerii templului și a exilului. El este acela care învață poporul sensul suferinței, el cheamă la salvarea valorilor supreme ale iudaismului. Și tot el e vestitorul marelui împliniri, a erei de pace și frățietate ce va să vie.

Revista „Bulletin de nos communautés” publică în ultimul său număr o cronică elogioasă a acestui spectacol, pe care-l consideră un eveniment în viața obștei.

ALBUMUL „CINTAREA CINTĂRILOR”

La Paris a apărut albumul „Cîntarea cîntărilor” cuprînzînd un număr de 100 goașe de pictorul Benn, inspirate de nemuritorul poem biblic.

Judecînd după recenziile apărute în presă, albumul este o reușită, pictorul izbutînd să facă mai mult decît să ilustreze textul — și anume să exprime grafic ideea iubirii.

O ISTORIE A GÎNDIRII IUDAICE

Sub titlul „Evreul natural și cel supranatural” a apărut în S.U.A. cartea rabinului Arthur A. Cohen, o încercare de a prezenta într-o formă accesibilă contribuția adusă în domeniul istoriei gîndirii de o seamă de filozofi ca Martin Buber, Mendelssohn, Hirsch, Baeck, Rosenzweig ș.a.

VIZITĂ RABINICĂ

Șef rabinul comunității Uniunii Sud-Africane, Bernard Casper, se află în Australia, într-o vizită de o lună, la invitația comunității evreiești de acolo.

PROCESUL UNOR CRIMINALI DE RĂZBOI

Tribunalul din Frankfurt pe Main judecă acum doi acuzați de deportarea și exterminarea, în anii războiului, a evreilor din Grecia și Iugoslavia. Este vorba de Adolf Heinz Bekerle, fost ambasador al Germaniei naziste la Sofia și de Fritz Gebhardt von Han, fost funcționar superior în ministerul de externe al celui de al treilea Reich.

După cum arată actul de acuzare, primul a contribuit la deportarea unui număr de 12 000 evrei macedoneni în lagărul morții de la Auschwitz. Cel de al doilea este răspunzător în mare măsură de deportarea evreilor din Salonic.

La acest proces, care va dura aproximativ 7 luni, vor pune mărturie 74 persoane.

JUBILEUL UNEI ȘCOLI

Școala comunității evreiești din Montevideo a împlinit 40 de ani de existență. Cu acest prilej a fost organizată o festivitate, în cadrul căreia foștii și actualii elevi au subliniat locul deosebit pe care acest lăcaș de cultură îl deține în viața obștei și a membrilor săi.

stiri

פרשת
השבוע

הנהגתו ופועליו וזוהי חכמתו

חסידים מעשיות

דער פאסטוך

וועלכע די חסידים האָבן גע-
האלטן אלס זיין יורש, האָט
זיך אויפגעוויבן פון זיין
בעלזא, און האָט אים איבער-
געגעבן דעם רבי'ס בונט.

די אמתע אהבה

ר' משה לייב סאטמאר,
וועלכע נאָרענט פון דער
סאטמארער, פלעגט דערציילן:
וואָס ס'באדייט אהבה-
ריות האָב איך מיין דערווייט
פון א פויער. דער פויער איז
אין מאַל געווען אין קרעס-
מע אייניגעס מיט אנדערע
פויערן. ער איז געווען און
געווייגן, צוגלייך מיט די
אנדערע, ביז ווען, אביסל
זערווארענט פונעם וויין וואָס
ער האָט געטרונקען, פרעגט
ער זיין שוין: "אָגא, מיר, וואָס
מיין ליב צי נאָר?" ערעפערט
אויס דער שוין: "כ'האָב איך
זייער ליב". זאָגט דער ערש-
טער: "דו זאָגסט האָסט מיין
ליב, אָבער וואָס נישט וואָס
ט'פלט מיר. ווען דו וואָלט
מיין און אמתו ליב האָבן,
וואָלטסטו יא געוואוסט". דער
צווייטער האָט נישט געוואוסט
וואָס אים צו ענטפערן, און
זיין האָבן ביידע ווייטער גע-
שוויגן.

אין אַבער — זאָגט ר' משה
לייב — וואָס יא פארשטאנען.
די אמתע אהבה הבריון בא-
שטייט דערין אז מ'זאָל פילן
וואָס עס פעלט זיין, און אָנ-
שלינגען אין זייערע צרות.

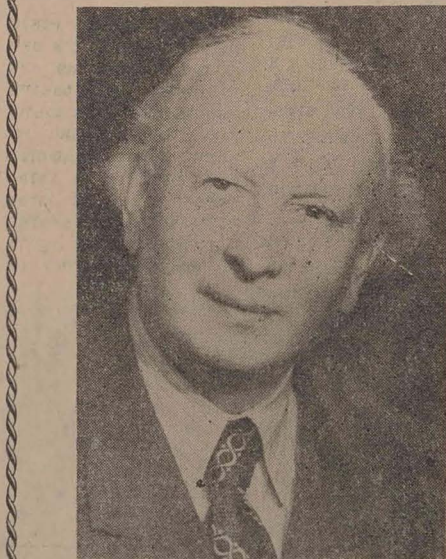
נאָך דער פטירה פונעם
פשיטווער רבי, ר' יעקב יצחק,
ז"ל, וועלכע מ'האט געוואָרן
דער "יורש" האָבן די חסידים
נישט געוואוסט וועטען אויס-
צווילן אלס רבי אויף זיין
אַרץ. זענען זיי זיך געק-
הען האלטן אן עצוה מיטן
רבי'ס בונט. האָט ער זיין
געטעפערט מיט א מעל.

"א פאסטוך איז אַנאָל גע-
גאנגען — וואָס ער זיין געזאָגט
— מיט זיינע שאַץ אויף דער
פאשע. ווי ער איז געווען
שטארק מיר, האָט ער זיך
אנדערשלינגען אויף דער ערד
און איז אנטוואָרן געוואָרן.
זאז זאן האָט זיך אים נאָך
קיינמאָל נישט געטראָפן, אין
מיטן דער נאכט כאַפּט ער
זיך אויף. די לבנה, אין איר
גאנצער גרייס, האָט געשיינט.
די נאכט איז געווען א קאלטע
און א קלאַרע. דער פאסטוך
סער פון דעם טייל וואָס
האָט גערינגען אין דער נאָכט.
דאָס וואָס אים אביסל דער-
מונטערט.

און ער דערמאָנט זיך תיכף
אין זיינע שעפערעך. ס'נישט
אים א קלאַר אין וואַרץ. ער
קוקט זיך ארום און דערזעט
זיין ווי זיין וועטן אויסגעלייגט
ווי אין א גאָרס, איינגענווערט
איינע אין דער אנדערער, ער
ציילט זיין איבער. ס'פעלט
קיינ איינע נישט.

שרייט אויס דער פאסטוך:
"רבונו של עולם, שיערער
פאסטער מינער, וויאזוי האָב
איך דיר דאנקט? האָב צו
טרוי צו מיין, פון היינט אָן
וועל איך ווערן דיינע ענטפער
לען ווי דאָס שוואַרצאפל פון
מינע אריין."

אוי, ענדיקט רבי בונט,
דארף דער רועה נאמין וואָס
איר וועט אויסדערוויילן אלס
רבי, היסן דעם צאל מרעית"
דער אנטער רבי אבער
נוישטאטער, וועלכע וואָס א-
מאָל נזדריק געווען דעם
"הודו" אין קבלה, און

50 יאָר יי. ט. א.

מיט רעם אפן, אין וועלכן
א וויכטיקע יידישע קהלה
פירט אָן איר מעשיקייט אין
די באדינגונגען פון פאָל-
מענער פרייהייט, וואָס איז
פארוואַנדלט פון דער קאנס-
טיטוציע און די געזעצן פון
נעם לאנד. אויך א ראנג די
בולעטינען יי. ט. א. האָבן מיר
די מעגלעכקייט צו געבן די
לייענער פון אנדערע צייט-
שריפט דאָס פילאָסאָפיע
בילד פונעם היינצייטיקן
יידנטום.

"די צייטשריפט פונעם רוי-
מענישן רעליגיעזן "ירנא",
איז זיך משתתף מיט די
הארציקע ברכות פאר דעם
יובל און שיקט איבער די
מיטברידער פון דער יי. ט. א.,
א תברישן גרוס.

יעקב גראַפער ע"ה

סארעפאמלעכען מיר זיינע

א איבערזעצונג און אויס-

טייטשונג פונעם קאפיטעל

תהלים כ"ג

דוד המלך'ס א געזאנג —
א ליר פון דוד ביז אנדרו,
צו אנדרו וואָס האָט געלאנגט:

נאָם איז מיין פאסער, ער,
מיר וועט נישט מאַנגלען;
— מיר, זענען מיר און אנגל —
אויף ליכטיק גראָדן גרין
לאָזט ער מיר הויערן,
רוען.

אויף רייכע וואסערן;
כיי ברענגע
פירט ער מיר אהין —
אין וועט מיר פירן
אויף לאנג איר אַשעס
אין איר ביי.

דערקוקן מיר, מיין זעל
וועט ער,
מיר לערנען קינדיש פרייען
און פירן מיר אויף סעמישקעס
די גענערעכע,
צוליב וויין נאָמען.
ליבן נאָמען וועגן! ...
וואויל — קלאנגען נאָמען זיינער — !
אויף,
אפילו אייב שוין — אין האנט מיין
אייגענעם הארץ —

אויב איר וועל מוזן גייען
דורך מאַל פון שרעק און פויג,
דורך קאלן אויוונס,
נישט
און אנשט און שאַטס;
אָן באַרענטן קיין באַרען זיך נישט —
כיי;

מיר שרעקט נישט שלעכטס, נישט שרעקן
מיר ווי,

איר גיין...
ווייל דו מיט מיר, ביי מיר;

דער אַנגליין דייך, דייך רוס און דייך דערפיר,
רע ציפיר דיינער,
זיין מייסען מיר
און וועלן שפארקן מיר
און מייסען
און מיר גרייטן.

געגרייטן מיט וועסט פאר מיר אַנברייט
אנשטען רי באַרענגערס מינע,
דערווער ווי! ...
נעזאכט האָסטו מיט אייל
מיין קאָפּ,
מיין בעכער זאט געזאכט —

און נוסם נאָר
און נאָר גענאָר
זיין אָן זיך

— א פריידיק, פיערדיק
אומגעווען קאָר —
מיר נאָר;
און וועלן אָן זיך האַלטן,
צו מיר קלעבן
אלע לעבנס-שאַץ פון זיין לעבן.

און זיען איר ווייל
און בלייבן כ'וועל
אין נאָם זיין אומגעטום — זיין כוי און
זיין געשעלע

— ביז לאנג
אין לעבן פון פאָר,
אויף לאנגע יאָרן.

בכרה און ברכה

ווען ס'קומט די רייד פון זייערע
אייגענע אינטערעסן, דעאלע צי
איינערעמען, קערן זיין איבער
דעם פעלץ, און ווייזן ארויס דעם
געוואוסט אז אויף די לבנט האָט
מען זיך נישט וואָס צו פארלאָזן.
און מ'דארף זיך אליין זאָגן פאר
זיין הוינגעניש.
און יעקב צעשיינט זיך פון
לבנט און "הלך לדרוך" און
הייבט אָן גיין אויף זיין אייגע-
נעם וועג, וואָס — מראַץ אלע
זיינע שטרייכונגען — פירט אים
צו ווערן "ישראל" דער פאָטער
פון בני ישראל, פונעם יידישן
פאָלק.

ת. ד.

יעקב איז ארויסגעגאנגען פון באר
נעבט". ער דארף פארלאָזן זיין
היים, אזוי ווי עס פארלאנגט פון
אויס זיין מוסער רבקה, די יידישע
מוטער פון אלע דור רוח, וואָס
פארציטעט אויף דעם גליק צו
זיין אייניגעס מיט איר קינד, כדי
אויס מציל זיין פון זיינע שונאים.
און ווערט ער פטור — אויף א
ציין — פון עשו, גיס ער איבער
לבעט. פון וועלכן מיר זאָגן אין
דער הגדה של פסח, "לבן בקע
לעקור את הכל", לבן האָט גע-
וואלט אויסרייסן אלץ. און דאָ
דארף יעקב אויך ארויסווייזן די
פניקייט פון "בכרה", כדי צו
קאָנען בייקומען די כיסרעקייט
און רשעות פון לבנען. זיין לי
עשרים שנה... צוואַנציג יאָר בין
איר געווען אין דייך הויז. פערצן
יאָר האָב איך דיר געדינט פאר
דיינע צוויי טעכטער און זעקס יאָר
פאר דיינע שאַץ; און דו האָסט
געבויטן מיין לויז צען מאָל —
(בראשית לא מא), און יעקב זאָגט
נאָכדעם וואָס ער האָט מיט דעם
כוח פון דער בכירה, "בכרה" אויך
געוואָלט די ברכה, ווייבער און
קינדער, שאַץ און רינדער, "מתי
אעשה גם אנכי לביתו" (ל. ל.)
ווען וועלן איר אויך מאַן פאר
מיין חייזגענישט? ער ווייט דאָך

(הספד פון זיט 11)

שלמה המלך, א מלך וואָס וואָס
איז זיינע פערציק יאָר קיינא
נישט געפירט קיין מלחמות,
לבענט זיין לאנד, שפע און חז-
קחה, און איז דערדערבער צייט
שענטט ער דער וועלט, ווערט ווי
מטילי שלחה, דעם אומשטערלעכען
פאָטעם שיר השירים, מולח, ווערן
וואָס גייען אריין אין דעם אוצר
פון דער וועלט קולטור דורך
זייער שיינקייט און סיפוינקייט.
אין זייערע צייטן איז געווען אי
בכרה איר ברכה, אי "מלך השמים",
רוחניות, א "משמתי הארץ", גש-
מיות.

בכרה ווייסט נישט בלויז פרי-
וועלעכע, דאָס איז איר דער
דער ערשטער ריי התחיבות, איז
אז מ'גייט אראָפּ פונעם דרך
הישר, קומען די נביאים, וואָס
זיין אליין זענען אין בכירה פון
בכרה, און וואָרענען אויף שורש
און שריט, אז אויב דאָס פאָלק
וועט נישט האלטן די התחיבות
פון בכרה, פון דער תורה וואָס
עס האָט בירושה, וועט דאָס אויך
פארלירן די פריוועלעכע, די
ברכה, און אזוי געשעט עס.

און נאָך די געשעענישן וואָס
קומען פאַר צווישן יעקבן און
עשו, נאָך דעם "ויחרצו הבנים"
וואָס הערט נישט אויף צווישן זיין
קומט די סדרה "ויצא", דער
ויצא יעקב מאַר שבע, און

די נסיעה אין די פארייניקטע
שטאטן. ישראל און אין דער
שווייץ פונעם רב הכולל
ד.ר. דוד משה רוזן און פרוי

די סדרה פון דער וואך

...און די סדרה "חיי שוה" עני-
דיקס זיך מיט אברהםס מיטל,
נאָכדעם וואָס דער וואָס פאַרזאָרגט
זיין זון יצחק מיט אַ ווייב, מיט
רבקה. אָבער אין דער סדרה
„מלחמות“ פון וועלכער מיר וועלן
איצט, זעהן מיר אַן ודבקה איז
גמועט און עקרוה. ווי אזויזעטס קאָן
מקרים ווערן געמאכט במשואה
אברהםס. כי ביצחק יהי אדם לך
דעם. „וואָרטס אויף יצחק וועלן
גערופן ווערן דייןע קינדער“
(בראשית טז ב'). און, לערנען
מיר ווייטערט אין דער דאָזיקער
סדרה אז, „ויעתר יצחק לה'... און
יצחק האָט געקענט צו גאָט פון
וועגן זיין ווייב, וואָרטעס איז
געווען אַן עקרה; און גאָט האָט
זיין געלאָזט ווערעט פון אים
און רבקה, זיין ווייב איז שטאַנגע
דיקע געוואָרן“ (שם כח כב).

נאָך וואָס זאָל איך אייך אָנווערן
ביי און איין סטאָג" (כז מה).
די זין איז א פארשטייט זיך
נישט איין. ס'זענען צוויי אנדערע
מענטאלישעס, צוויי פארשידענע
וועלט אָנשווינגען. איינער איז אן
איש תם ויש אהלים, נאך זיצט
אין געזעלט און באטראכט גאטס

ויוגד יעקב לרחל... און
קב האט דערציילט רחלען
ער איז איר פאטערס אן
גענער, און אז ער איז
קתם א זון. (בראשית כ"ט,
:).

וועלט און טייטשע זי אים. זער
אדערמער איז א פעלדמאנשט.
יענער וואָס דערשטען זיין פון
אגד, וואָס לעבט פון דער שווער.
און עשו איז דער בכור, דער
וואָס זי ברכה, ניר דארף זיין פאר-
ערשטער איז אלץ און אין אלע-
מס, נאָ דארף זיך אײַסטייכענען
מיט מדות טובות, מיט גוטס און
שיינע רעיות. נאָך דאָס איז נישט
נישט אריין אין זיין מסע. ער איז
אן „איש יודע ציד“ א מענטש
געניט אין יענע, ער לעבט פאר-
פון און ברענגט אײַל זיין פער-
סער ציחק, נוצט צונעגנטיש מאכ-
ליס. זי ברכה איז פאר אים א
דאָס, „תנא אבך חורל למות“,
מיין פאך איז יעדן סאָך צו וויר-
נעטן, און איז קלאָן יעדן סאָך.
גערעכטס ווערן, וואָסמאָסט דארף
זי ברכה. און ער איז זי
מבזה און פארקויפט זי פאר א
קאָפּ לילינדן.

יעקב, אַבנור, זער „איש תם“
דנך וטילער מענטש וואָס זיצט
אין געצעלטן, פאר איס פאסט
זיך די בכרוה, ער פארמאָגט די

נאָך צוואנציג יאָר וואָס רבקה
איז געווען ציחסק ווייב, איז זי
פארגאנגען אין טראַגן, אזוי אז
"ביצחק קראָל דל רוע" וועט
מקוים. קומט אָבער דער "יחזקו-
צו הַבנים", און די קינדער
האָבן זי געשטויסן. נאָך איידער
די קינדער זענען געבוירן גע-
וואָרן, האָבן זיי שוין צוגעמאכט
ווייניג מוסער רבקה צו אַזא צו-
שטאנד, אז זי האָט געזאָגט, "מחול
זוּ אַיך", "אויב אזוי נאָך וואָס
דער לעב איז געווען, צו וואָס וואָס
מיר האָט געטוישט?

אָבער דאָס וואָלט נאָך געווען
צום טעגליכען סערעפסט זיך נאָך
אז ווייבער האָבן אַ שווערער סטראָ-
מ'קומט און ווען השׂמית'העלפט, מ'קומט
איבערן און אַ שטעהט מירבּה ומוצ-
לחת, איז אלסדעמס וואָס מ'זיגט.
מיט ברקוואַן און מיט אירע שיי-
דער איז אָבער זי זאָך געשען
אנדערש, דער ווירטוצוון הבנים
עניינים זיך נישט ווען זי זענען
שוין נישט מער, "בקרבת", "איז,
צוויי נאָר ער וואָלט אָן זי גאט-
אז צייט וואָס זי זענען איינניגע-
בז, "וויאזוי יעקב מאכט שבע"
און, יעקב איז אַרומגעגאנגען
פון באבא שבע". און זי קעניש
"למה" חזרת זיך איבער, מיט
הערן זי און פון ברקוואַן ווייטער
ווען זי זאָגט דעם צווייטען "למה"
למה אַשכּל גם שנינים וים אחר

ס'איז געוואָרן פּופּליק יאָר
זום די "ירושע" מעלעגראַפֿיש
שע אנגעמאָד י.ס.א. האָט אַנ-
געהויבן איר מעמקייט.
יובל איז אָפּגעצייכנט געוואָרן
פון רעד "ירושעל און אינגל-
טערנאָיאַלעזער פּרעסע, וועגט
כער האָט אונטערגעשטראַכן
די קעלע פון רעם אַנגליש
אין זיין מעמקייט פאַר א
תיכפּידין און אַבעקשאַן
אינפאַרשטירן די עפּעלמעכטיג
א ריי פּערזענלעכקייטן
פאַרשידענע לענדער האָבן
איר אָנגעוויזן, רעם ציי-
שטייער פון רעד "י.ס.א."
דער זאך וואָס איז איינציג
פון די הויפט-וויסנשאַפֿטן
אונדער עפּאָכע: די רעד-
געטערונג וואָס מענטש
פּעלעכער ווירט אַנעמס
רעד, סענטימיקער באַקענע
זיין. אין זיין סעמאזש
דער דאָזיקער מעלעגראַפֿיש

סודות סובות וועלכע גייען אריין
אין דער בוזינה פון כברה.
און יצחק, ווען ער איז אויף
דער עלטער בלינד געוואָרן, און
האַט געוואָלט געבן א ברכה זיין
עלטערן זון, האָט ער גערופן דעם
„בנו הגדול“ וואָס ער האָט גע-
מיינט אז ס'איז נאָך עשׂו, נישט

פון דיני נפשות און דיני ממונות
פון אוהבת המוסקס און אהבת ה-
ריות, פון, ואוהבת אתה' אלקיד'
און, ואוהבת לרע כמוד'.
און שטעמער, וועט זיי זעסן
שוין אינגעטעמער, וועט זיי זעסן
לאנד, וועט הקב'ה האט צוגע-
זאגט זייערע אבות, און 'זענט'
געזעסן, איינע תחת פנו ואיש
תחת תאנתו', וואָבן זיי איבער
דער ברוה, דער פרייט וועט זיי
האָבן אפילו זיך גענומען דורך
דעם, נעמען וועט, געשטערבט
צו זיין אנדערש וועט זיי בני עשר
וועט וואָבן זיי ארומגערינגלט,
אנדערש לעבן, אנדערש פון
פרייטצייט פון עמק, פון מאָרגל,
זיי גיבן ארויס מלכים וועט און דער
נישט נאָך זי שווערד אין דער
האנט, וועט פון נעשן דער מנהג
אין יענע צייטן, נאָך אויף די
פען. דוד הלך בנצחונת נישט
ברוך מלחמה נעשן, נעשן
אין אויף דער בעל-ההיילעס.

ח. זיידמאן
(המסד אויף זינט 10)

פון רעם לעבן פון איגרוער
פאלק, זענען פארצייכנט גע-
וואָרן גיטש פון דרויסן, פון
א נייטראלן מעכאניזם מיט

50 יאר
T

די אגענטור האָט אָנגע-
הויבן איר מעטיקייט אין האאנ,
סוף יאָר 1917. נאָך דער

ערשטער וועלט-מלחמה האָט
זי זיך איבערגעצויגן קיין
לאַנדאָן. אין דער אַטמאָס-
פערע פון האַפּענונגען פון

50 יאר י"ט.ט.א.

רי ערשטע נאך-מלחמה יאָרן
 האָט זי אנגעמוזט כסדר פאר-
 נעמען איר שטיקטאָם און
 נעמען אַפּטיילונגען אַן-אָפּ-
 רויז, בערלין, גיניאַרק, ירו-
 שלים און פראג. זי פלוצלי-
 ריגן פונעם יידישן לעבן, און
 פון די יידישע קהלות, ווערט
 אויפגעשאפט און איבערגע-
 געבן טיכע מיט פון די
 ספעציעלע פארשטאנדענעס

הער מאַס פישער, פרעזירענט פון דער גענעראלער אָר-
גאניזאציע פון די אמעריקאנער יידן "יוניטער דזשיזיז"
אפיל", האָט איינגעלארן דעם רב הכולל ר. דוד חשה רזון
ער זאָל זיך באמיליקן אין דער יעדלעכער סעע פון דער
ראַויסער אָרגאניזאציע, וואָס וועט פאַרקומען אין ניו-יאָרק
צווישן דעם 7-טן אין 10-טן דעצעמבער ד. י.
דער רב הכולל וועט האַלטן אַ קאָנפערענץ אין ראמען פון
א סמפאָניום וואָס וועט געהאלטן ווערן דעם 9-טן דעצעמ-
בער.
דער רב הכולל וועט אידך זיין ערן-נאכא ביי דעם יעד-
לעכן אָנזעס-מאָליש פון דער אויבנערשאַמער אָרגאניזאציע
דעם 7-טן דעצעמבער.

דער ערלינגער-מיניסטער פון מדינת ישראל הער זאגט:
ווארהאטליך האָט זיך אַין דער זעלבער צייט געווענעם
צו דעם רב הכּהן סם רעד אינלאַרונג אָנשליסנעמען צו
די ארעסטן פון דער קאָמיטע פאַרן פאַרשליסן פון 3100
ספריתורה, וועלכע די פּעדראַציע פון די יידישע קהלות
פון רוסלענע האָט געגעבן כּתמה דער מדינת ישראל ווי
אויך אין דער פּיעדראַציע צערעפּאָניע וואָס וועט פאַרטייע
זיין דער ערלינגער-מיניסטער.

דער רב הכולל ר. ישראל בראַדע, פּרעזירענט פון דעם "פארבאנד פון אַרמאָאָקסישע רבנים פון אייראָפּע" אין הער יפה, וועזענדיקער רב פון "היכל שלמה" פון ירושלים האָבן איינגעלאדן דעם רב הכולל צו רומעניע, וויר צו באשיליקן אין די ארבעטן פונעם קאָנגרעס פון די אשכנזישע ספרדישע כתיבנות, וועלכער וועט פאָרקומען אין ירושלים. און וואָס נעמען דאָס וואָרט ביי דער פּרעזידענט דעזע- נגס-יונג פון דער היינטיקער יידישער אלגעמיינעלעכער נאָטיע.

אין צום סוף וועלן מיר נאך צוגעבן אז ווער טאט האבער
דער נייער עקוועמיוו חיצע-פרעזירענט פון דער גראנאזאציע
פערקויפט דזשיינז דאסמירבוישן קאפיטי, פון ניו יארק.
ווי אימער הער האַראָוויץ, דער סטנין פון דער אייראָפּעאישער
אַפּאָליט פון דער דאָקטער גראַנאזאציע פון יזענעוו, העכער
איינגעלאדן דעם רב הכולל ער זאל אָנשטעלענעם אין אַ רי
דיסקוסיעס אין שייכות מיט די פערספעקטיוו פונעם ברוישעם
אויפן יאָר 1968, פאר דעם מיטאדע-פראַגראם צווישן
„דזשיינז“ און דער פערעראציע פון די יידישע קהלות פון
רוסלענד.

אלס ענספער אויף די איינלאדונגען אין כרי זיד צו כא-
מיליון אין די רוקעס וועכטע יידישע אסיפות און מאג-
עסטאציעס, האָבן רעדן די כולל דר. רוד משה רוזן אין
פרוירן, פארלעזט דעם לאנד דעם 23סטן נאוועמבער 1967
אויפן פלי-פלאץ באנעאטא זענען זיי געקומען באגלייט
די מנהיגים פון דער פערדעראציע פון די יידישער קהלה
בראש מיטן גענעראל-סעקרעטאר ארוז. עמיץ שעכטער, פא-
דער בוקארעשטער יידישע קהלה בראש מיטן פערזענלעכע
ארוז. דויאט טגל, ארוז. מארסין באלזש, פרעזידענט פון דער
ארמיניאנראטיווער אפטיילונג פון דער פערדעראציע, און
וועזענלעכע פרעזידענט פון דער בוקארעשטער יידישע קהלה, הרב
יצחק חזירי מאריטוס, גבאים פון שולן און סעספעלע פא-
בליקארעשט, כלי-קודש סתפלים א.א.

ס'איז געווען אַנװענדט דער י. לודזשעאטא, רירעקטאָר אין
קולטור-דעפארטאמענט.

ערלעכע און ריכטיגע אינ-
פארמירן די ענגעלעכקייט
וועגן אלע אספעקטן פונעם
יידישן לעבן, איז אירע א חוב
כדי בייצושטייערן צו אירער
געמיינדע און קעגנעטיקער
קעגנענשיט צווישן מענטשן און
מעלסטער.

רי אנעמער האָט נע-
 שטעכט צו פארברייטערן
 איר ארבעטספער, כריאָס-
 צונעמען נישט נאָר ריגרויס
 קהלות, נאָר אויך די קליינע
 קהלות וואָס זענען פארשפּרייט
 איבער דער וועלט. רי וואָלט
 שרעקבונג האָט מיר
 געהאט ערפּעפּאָר. רי לעצטע
 יאָרן, כּדור, זענען י.ו.מ.א.
 מענלעכע ביזלעכענען רייכער,
 פארשיידנארטיקער, אינעם
 רעסאנער, שאַנדרו און
 ארום אן אמתן קאלעדאָס-

(ה'תש"ד א' תמוז)

פון די גרויסע צענטערס פון
איראקע, אינעם אויסטראליע
און אסטראליע.

דאן איז נעקעמען דער
פאש'ס, די סלחמה און דער
שיינערעכער אטאמאליזם
וויסל האט פארניכטעט א
רויט פון אונדזער פאלץ.
גרויסע און בליענדיקע יידן-
שע קהלות זענען מיט א
אומערדערטער אכזריות
פארניכטעט געווארן. אייני-
געס מיט זיי זענען אויך
פארניכטעט געווארן קלענער
ספרות, די פרעזע מיט די
עניקע וואס זענען געשט-
גען אין איר דינסט. יי.ט.א.
עס מעקייט א פיל מאד-
קלענערס געווארן בעת דער
קאסטראציע.

גאָר דער מלחמה איז
י.ט.א. העלרשצונגעשטען צו
רעגאניזירן איר ארבעט,
ווערנדיג אנטווערטיק פאר דער

